

NOTE - 1) All the questions are compulsory

2) Figures to the right indicate full marks

Time-2 hr

Marks-50

Q1)A) Fill in the blanks with suitable words from the given in the bracket- (4)

- 1) _____ is either valid or invalid.(proposition,argument)
- 2) A,B,C,D are _____.(propositional constant/propositional variable)
- 3) By denying a tautology we get _____.(contingency/contradiction)
- 4) "_____" _____ connective.(binary/monadic)

Q1)B) State whether the following statements are true or false- (4)

- 1) Logic is a branch of Psychology.
- 2) A proposition is neither true nor false.
- 3) The truth table method is an effective decision procedure.
- 4) Conclusion of inductive is always certain.

Q1)C) Give logical term for the following- (3)

1) The study of methods and principles used to distinguish good from bad reasoning .

2) A proposition asserts that and individual is a member of class.

3) A tabular way of expressing the truth of expressions containing propositional connectives.

Q1)D)Match the following- (3)

1)Tautology	a)Sufficient evidence
2)Nyaya	b)True or false
3)Deductive argument	c)Always true
	d)Akshapad

Q2)A) Recognize whether the following arguments are deductive or inductive (6)

- 1) Either it is a bank holiday or the bank is open. It is not a bank holiday. Therefore the bank is open.
- 2) There are no good players in our college team. So the team will not win the match.
- 3) My aunty is a doctor, so she is a female doctor.
- 4) Nikita is not happy with her job, so I am sure she will leave the job.

Q2)B) Identify and symbolize the following proposition using symbols given in the bracket- (6)

- 1) He is creative and hardworking. (C, H)
- 2) Either cat fur or dog fur was found on the scene of crime. (C, D)
- 3) Purpanpoli is delicious, but is not good for diabetic patient. (P, D)
- 4) When we use symbols, the expression becomes much more shorter.
- 5) It is false that parking is prohibited in this area. (P)
- 6) If sharks are distributed then they become aggressive. (D, A)

Q3)A) Construct truth table for the following statements and state whether they are tautolog, contradiction or contingency. (any two)- (6)

- 1) $p \cdot \sim p$
- 2) $(p \supset \sim p) \cdot (\sim p \supset q)$
- 3) $P \vee (r \cdot p)$

Q3)B) Construct truth table for the following arguments and state whether they are valid or invalid- (any two) (6)

1) $\sim M \supset N$	2) $J \vee K$
$\sim N$	$\sim J$
$\therefore M \cdot N$	$\therefore \sim K$

$$3) \sim Q \equiv S$$

$$P \equiv S$$

$$\therefore Q \vee \sim P$$

Q4)A) Give reasons for- (any two)

(6)

1) " $\sim$ " is monadic operator.

2) Deductive arguments cannot expand our knowledge of the world.

3) By denying contradiction we get tautology.

Q4)B) Answer the following- (any one)

(6)

1) What is decision procedure? What are the conditions of an effective decision procedure?

2) When a conjunctive proposition is true or false?

1st Terminal Examination

Sub: History

Marks: 50

Std: FYJC

Time: 2hrs

Q. 1. A) Choose the correct alternative and complete the statement. (5)

1. Indra is described as ____ meaning the destroyer of fortified cities.
(Purandara, varuna, Protector)
2. The rank of the _____ of Inamgaon was an inherited one.
(Leader, Raja, Chief, Queen)
3. The Rigveda contains _____ composed to eulogies the dieties.
(Mantras, Suktas, Medicine, Music)
4. _____ means cultivable land prepared by ploughing.
(Indra, urvara, Ashwin, pushan)
5. The ____ powerful janapadas conquered the less powerful ones.
(High, more, less, big)

B) Find the incorrect pair from every set and write the correct one. (3)

- A. (1) Nishka – Gold ornament
(2) Barley – Main crop of the Vedic people
(3) Krishtya – The apparatus of drawing water from the well
(4) Navya – river transport

- B. (1) Kosala – Shravasti
(2) Anga – Champa
(3) Matsya – Mathura
(4) Gandhara – Taxila

- C. (1) Praachya – of the east
(2) Praatichya – of the west
(3) Udichya – of the north
(4) Aparanta – the region to the north of Vindhya ranges

Q.2. A) Write the names of historical places/persons/ events. (3)

1. Gautama Buddha was born in –
2. The capital of kasi –
3. Ganasangha were divided into regional zones called-

B) Choose the correct reason and complete the sentence. (3)

a. The ganasangha of the Youdhey, Malav, Kshudraka were mentioned as Ayudhajivi.
Because –

- (a) it was in the **northeast** region of the Indian subcontinent.
- (b) these people were skilled warriors and warfare was the means of their livelihood.
- (c) they were skilled in trade and commerce.

(d) these were the ganasanghas dependent on agriculture and animal husbandry.

b. Gautama Buddha travelled continuously for 45 years....

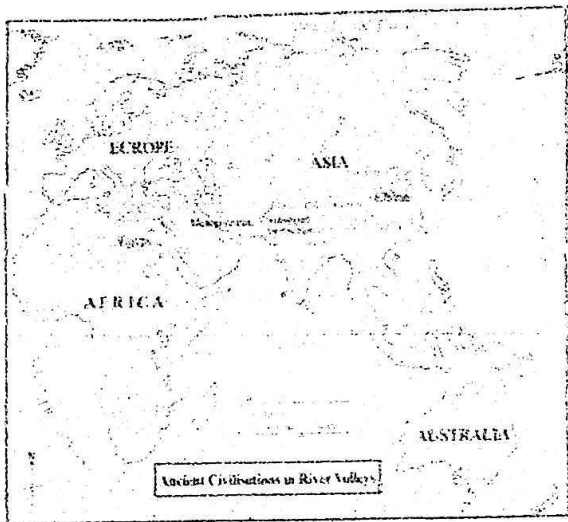
- (a) in the search of a Guru
- (b) to practice austerities
- (c) to preach dhamma
- (d) to attain enlightenment

c. Panis were looked upon as enemies by the Vedic people because -

- (a) they belonged to a different tribe.
- (b) their language was impure
- (c) Panis used to steal the cattle of the Vedic people
- (d) Panis did not obey the orders of the Vedic people.

Q.3. Observe the map and answer the questions based on it.

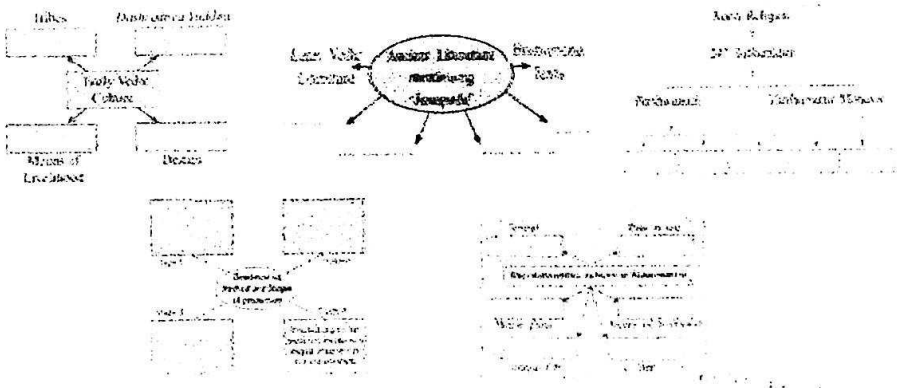
(2)

- 1) What is the name of the sea at the north of the African continent?
- 2) In which continent did the Harappan civilisation originate?

Q.4. Complete the concept Map. (Any 3)

(6)

Q.5. Write short notes/ Concepts (Any 3)

(6)

1. Mohenjodaro.
2. Ahar or Banas culture
3. Megalithic period in India.
4. Later vedic period
5. Democratic states

Q.6. Explain the statements with reason. (Any 2) (6)

1. The process of second urbanisation began in ancient India
2. Vardhamana mahavira and Gautama buddha attracted a large number of followers.
3. The Harappan cities seem to have a well organised administrative system.

Q.7. State your opinion. (Any 2) (6)

1. There is a debate about original home of the Aryans.
2. It seems that the Harappan people had gone as far as bihar.
3. The Harappan cities and villages in the vicinity were interdependent.

Q.8 Answer the following questions in detail. (Any 1) (5)

1. The eightfold path preached by Gautama Buddha.
2. Describe the democratic and oligarchic states in ancient India.

Q.9. Answer the following questions with the help of given of given points. (Any 1) (5)

1. Write about the characteristics of Harappan cities with the help of given points.
(a) Town planning (b) Social organisation (c) Administration (d) Economy
2. Write about the chalcolithic cultures in Gujarat with the help of the given points.
(a) Period (b) Means of livelihood (c) Geographical spread (d) Evidence of cultural contact with other people

NOTE - 1) All the questions are compulsory

2) Figures to the right indicate full marks

Time-2hr

Marks-50

Q1 A. Fill in the blanks choosing the correct alternatives- (5)

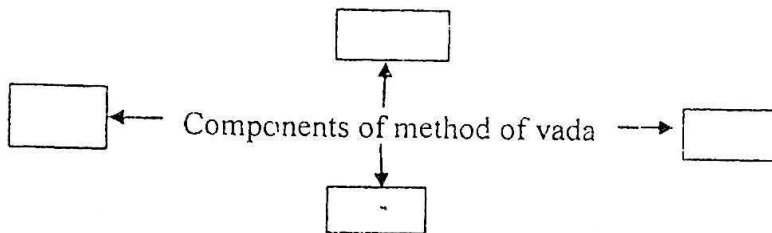
- 1) The vedic philosophy has greatly influenced the _____ philosophical theory (Indian, Western, American)
- 2) _____ is an Nastika Darshan (Nyaya, Charvaka, Jain)
- 3) _____ is the branch of philosophy that deals with nature and theories of beauty. (aesthetic, ethic, logic)
- 4) That which has a true/real existence is called _____ (asat, bhasa, sat)
- 5) According to _____ water is the cause of the universe. (Thales, Anaximenes, Pythagoras)

B) Find the odd words/pair out- (4)

- 1) static-dynamic, permanent-impermanent, knowledge-information, real-unreal
- 2) Monism, Vedanta, Spinoza, Hegel, Leibniz
- 3) creation, substance, dissolution, permanence.
- 4) Vedant darshan, Hegel, Berkeley, Locke

C) Complete the concept map table/table flow chart- (4)

1)

Q2) Answer the following in 20-25 words- (10)

- 1) What is nastik darshana? Explain with an example.
- 2) What is dialectical method?
- 3) What is philosophy

4) What is social science?

5) What is testimony?

Q3)A) Distinguish between-

(6)

1) Knowledge and Information

2) Idealism and Monism

Q3)B) State with reason whether the following statements are True or false -

(6)

1) Knowledge and skill isn't important for good life.

2) Indiana darshana have overlooked the problem of sorrow.

3) Charvaka dar.shana believes in the authority of Veda.

Q4) Write a s'nort note- (any one)

(5)

1) Metaphysics

2) Dialectical method

Q5) Answer any one in 150-200 words

(10)

1) Discuss the sources of knowledge in details. (Inference)

2) Without sense-experience knowledge is not possible.

STD: - FYJC
SUB: - SOCIOLOGY

TIME: - 2 HRS
MARKS: - 50

Q1) A) Fill in the blanks and rewrite the sentences: - (03)

1. _____ gave the 'Theory of Suicide'.
(Comte, Durkheim, Marx)
2. _____ is the basic unit of socialization.
(Family, Marriage, Norms)
3. 2 bases of community are _____ and community sentiment.
(Group, Interest, Locality)

B) Correct the incorrect pair and rewrite it: - (03)

1. a) Authority of mother	Patriarchal family
b) 2-3 generations living together	Joint family
c) Live-in relationship	Cohabitation
d) Residence at wife's house	Matrilocal family
2. a) Family	Informal group
b) Nation	Secondary group
c) Friends	Formal group
d) Religion	Involuntary group
3. a) Man marries in lower group	Hypergamy
b) Marriage outside the group	Endogamy
c) 1 woman marries more than 1 man	Polyandry
d) Marriage to 1 spouse at a time	Monogamy

C) Identify the appropriate term and rewrite the sentences: - (03)

Society, Group, Sociology of Art, Marriage.

1. The union of man and women.
2. It includes likeness and differences.
3. The field of sociology concerned with the social worlds of art and aesthetics.

D) Correct the underlined word and rewrite the sentences: - (03)

1. A social status is when 2 or more individuals come together and influence one another.
2. Step parenting is the household with only 1 parent.
3. Polyandry is wherein one man has 2 or more wives at a time.

Q2) Write short notes: - (Any 2)

(08)

1. Contribution of Auguste Comte.
2. Twenty- first century families.
3. Economy and work.

Q3) Differentiate between: - (Any 2)

(08)

1. Primary and Secondary group.
2. Ascribed and Achieved status.
3. Patriarchal and Matriarchal family.

Q4) Explain the concept with suitable examples: - (Any 1)

(04)

1. Social Role.
2. Cohabitation.

Q5) State whether True or False with Reason: - (Any1)

(04)

1. In today's time the role of parents is changing.
2. Primary group membership is voluntary or compulsory.

Q6) Give your personal response: - (Any 1)

(04)

1. Working women face the issue of role conflict.
2. Monogamy is the most common type of marriage.

Q7) Answer in detail Any 1 (Approx. 150 words)

(10)

1. State any 2 social groups of which you are a member. Bring out the importance of each.
2. Is the institution of marriage becoming weak? Elaborate your answer. Also explain the different forms of marriage.

*****

RIZVI COLLEGE OF ARTS, SCIENCE & COMMERCE

F.Y.J.C. 1st Terminal EXAM

MARKS: 50

SUBJECT: ECONOMICS

DURATION: 2 HRS.

Q.1.) A. COMPLETE THE CORRELATION **5**

- I. Commodity Money: Shells, _____: Credit card
- II. Free Goods: Value in use, Economic goods: _____
- III. MTDC: Tourism, RTE: _____
- IV. Purchase of Tractor: Productive Loan, Expenditure on Marriage: _____
- V. Primary Function of Money: Medium of Exchange, _____: Transfer of value.

Q.1.) B. GIVE ECONOMIC TERM **5**

- I. Provision for making payment in future.
- II. Procedure of dividing the data into equal parts.
- III. Investment done by foreign company in our country
- IV. Sector which includes insurance, education, retail banking, tourism etc.
- V. The act of exchanging goods for goods.

Q.2.) IDENTIFY AND EXPLAIN THE FOLLOWING CONCEPTS (ANY 2) **4**

- I. To facilitate research in robotic technology Japan invested Rs. 1000 crores. in India
- II. Ram's father utilized his provident funds to set up a grocery store.
- III. Karuna's mother saves Rs.1000 every month out of her given salary.

Q.2.) B. DISTINGUISH BETWEEN (ANY 2) **4**

- I. Economic want and Non Economic want
- II. Economic Infrastructure and Social Infrastructure
- III. Commodity Money and Metallic Money

Q.3) ANSWER THE FOLLOWING QUESTIONS (ANY 2) **8**

- I. Explain the characteristics of Human wants
- II. Measures taken by the Government for Agricultural development in Maharashtra.
- III. Explain the different types of Money

Q.4) STATE WITH REASONS WHETHER YOU AGREE OR DISAGREE WITH FOLLOWING STATEMENTS (ANY 2) **8**

- I. There are many good qualities found in Modern currency.
- II. Human wants changes as per seasons and preferences.
- III. Government of Maharashtra has taken many measures for agricultural development.

Q.5) STUDY THE FOLLOWING TABLE, FIGURE, PASSAGE AND ANSWER THE QUESTIONS GIVEN BELOW (ANY 2) **8**

Income	5	4	9	12	15	6	10
No. of Persons	8	6	12	8	6	9	10

- i. Solve the above Find Q1 from the above Table/data
- ii. Solve the above Find Q3 from the above Table/data

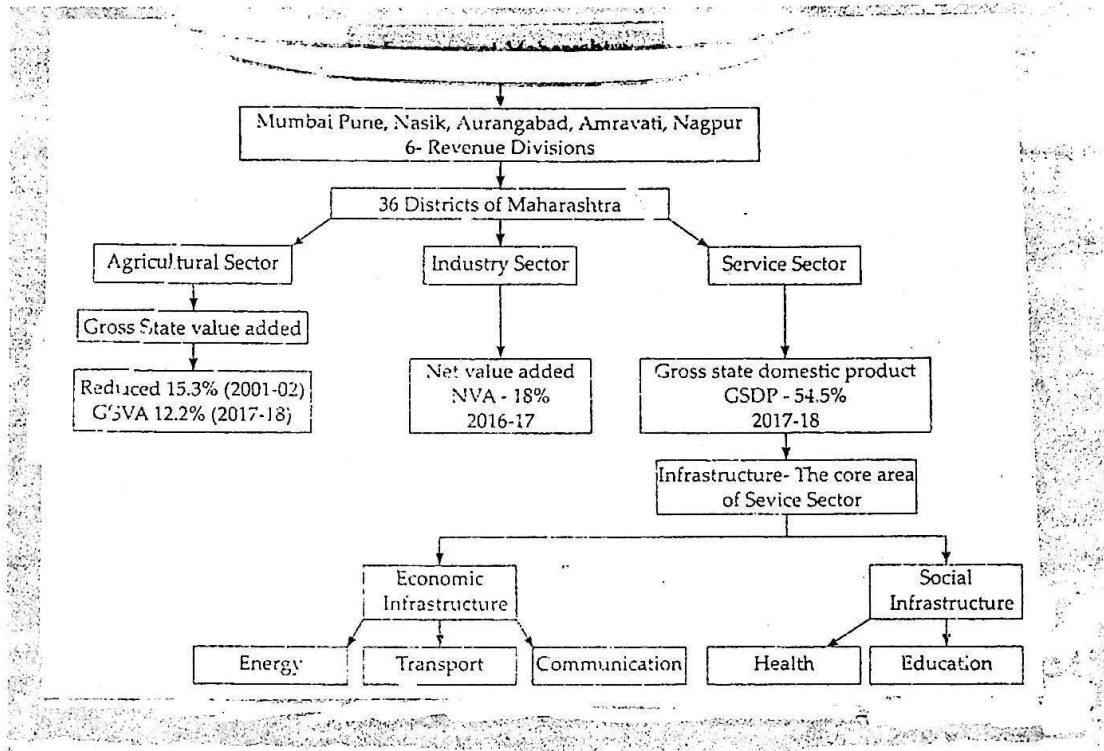
OR

I. Read the passage carefully and answer the following

Ganesh travelled to the mall by bus. He gave the conductor Rs.10 coin for the ticket. He purchased many commodities from the mall. At the billing counter, he gave his credit card for payment but the billing clerk informed him that only debit cards were accepted, since Ganesh has forgot his debit card at home, he offered to make payment by cash.

- A) Identify the types of money used in the information
- B) Explain any two types of them

OR

- I. Which sector has shown decline in Gross state value added
- II. Which sector has shown the highest contribution in Gross value added
- III. What are the different types of infrastructure?
- IV. Name the Revenue divisions of Maharashtra

Q.5) ANSWER IN DETAIL (ANY 1)

8

- I. What is Macro Economics? Explain the Different concepts of Macro Economics.
- II. Explain the Problems of Agricultural Sector and measures taken by the Government for agricultural development.

***** FINISH *****

Sub: Fc

Time: 2hrs

Std: FYJC

Marks : 60

Q.1 A) select the correct alternative and rewrite the statement. (4)

- 1) Strength and weaknesses are _____
(Emotional, Personal, others, individual)
- 2) The duty hours are fixed by the _____ (Management, boss, entrepreneurs, supervisor)
- 3) _____ is enforced to maintain orderly atmosphere.
(Punctuality, Time, Discipline, resources)
- 4) Avoid _____ at work- place.
(gossips, Rumors, talks, hardwork)

B) Match the Pairs (4)

1) Non-financial motivation	weakness
2) L.T.C	Pat on back
3) Interpersonal skill	Leave Travel concession
4) W stands for	positive Attitude

C) state whether the following statements are True or false. (4)

- 1) Highly skilled person has a demand in the industry.
- 2) When you are working in a group, don't be accommodative.
- 3) You cannot rent, hire, buy or obtain more time.
- 4) Like minded people do not form a group.

Q.2. Define and explain. (Any 4) (12)

- 1) Team building
- 2) Motivation
- 3) Late attendance
- 4) Goal setting
- 5) Dynamics of group
- 6) Interpersonal skills

Q.3. Write short notes. (Any 4) (12)

- 1) Importance of skills
- 2) Motivative values
- 3) Importance of Attendance
- 4) Advantages of planning
- 5) Self Management

Q.4. Write answer in brief.(Any 4) (12)

- 1) Explain the types of goals.
- 2) Explain how time is limited
- 3) Explain the term team building.
- 4) Explain relationship between needs, drives and goals.
- 5) Explain the factors of strong ethical base.

Q.5. Answer the following questions. (12)

- 1) State important aspects of interpersonal Relationship.
- 2) Explain motivative values.

Or

- I. Explain relationship between needs, drives and goals.
- II. Explain the procedure of recording attendance in time keeping office.

RIZVI COLLEGE OF ARTS, SCIENCE AND COMMERCE

FIRST TERMINAL EXAMINATION 2023

ENGLISH

STD: XI

TOTAL MARKS: 50

TIME: 2 HOURS

Q1 [A] Read the Extract and Complete the Activities.

10 MARKS

In Ashavari village, we asked the Sarpanch to help us as we were not very fluent with the local dialect. He sent his assistant Jeevan with us into the hills. After a half hour walk through thick vegetation, crossing numerous streams and ditches and scrambling over rocks and gravel, we reached the sleepy hamlet of Boripada. There were just two ramshackle houses in front of us and we wondered if this was the right place. A wrinkled old woman sitting before one of the houses looked at us with curiosity. As we approached her, we signaled to Jeevan to ask the crucial question. She muttered in reply and we looked at Jeevan for a quick interpretation. He broke into a smile and informed us that she did have the rice and wanted to know who we were and why we wanted it.

It was a difficult task to keep straight face and I had to control a strong desire to hug her. After searching for months, we had found the elusive Kasbai. We explained to her that we were from Peth nearby and we needed the seeds to grow it. We

asked for 10 kgs of rice. She muttered and scowled. Jeevan interpreted that she had never heard of Peth village and also did not have a weighing scale. She was willing to give the seeds only in baskets. We asked for a single basket of rice and Jeevan told us to pay her something. I handed over a 100 rupee note and for the first time in the last ten minutes, her face broke into a smile. She nodded her head in approval. As we walked back, against the fading sunset leaving behind a smiling old lady. I couldn't help but wonder that here, nestling in the foothills of an unknown mountain away from the hustle and bustle of the road or the city, were the real people of India. These were the people who still held on to the rich biodiversity of our land and no one even cared. They had never heard of hybrids, fertilizers or pesticides. They just grew their rice and ate what they got. The old lady we met had probably never left Boripada. Her world was unspoiled by 'progress'. And for once, I was grateful for that.

1. Say if the statements are true or false:

2 MARKS

- (i) The old woman weighed 10 kg of rice and gave it to the author.
- (ii) The author and his friend did not know the local dialect very well.
- (iii) The people of Boripada village were well-aware of the modern way of farming.
- (iv) The old woman was unhappy to get the price of the rice.

2. How was the old lady's world unspoiled by progress?

2 MARKS

3. Guess why the old lady nodded her head in approval.

2 MARKS

4. Why do you think the author was grateful to the old lady ^{who was} 'unspoilt' by 'progress'?

2 MARKS

5. Do as directed.

2 MARKS

- I. She nodded her head in approval (Make Complex)
- II. Her world was 'unspoilt' by 'progress' (Begin with "progress....." and rewrite).

Q.1[B] GRAMMAR (Do as directed)

4 MARKS

- (i) It was thoroughly enjoyable (Make Exclamatory)
- (ii) A sword was hanging higher on his head. (Spot the error)
- (iii) Revenue was obtained through advertising. (Use ^a question tag)
- (iv) I have more books than you (Change the degree to positive)

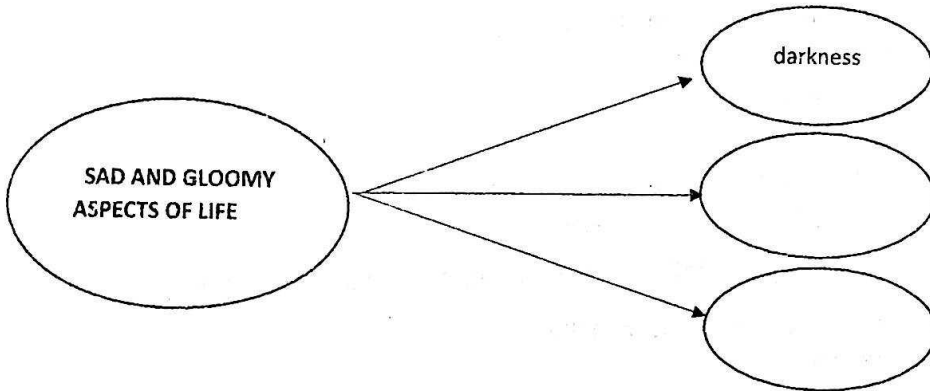
Q.2[A] Read the extract and complete the activities

10 MARKS

There is another sky,
Ever serene and fair,
And there is another sunshine,
Though it be darkness there;
Never mind faded forests, Austin,
Never mind silent fields -
Here is a little forest,
Whose leaf is ever green;
Here is a brighter garden,
Where not a frost has been;
In its unfading flowers
I hear the bright bee hum:
Prithee, my brother,
Into my garden come!

Q.2[B] Complete the "Web Diagram."

2 MARKS

2. Do you support the poet's way of handling the situation? Justify your answer (2 Marks)
3. Find out an example of Hyperbole from the Poem and explain it. (2 Marks)
4. Compose four lines of a poem, liking your 'home' using the words, warmth, comfort, paradise, alone (It can be a free verse or a rhyme) (2 Marks)
5. The poet says 'Another Sky'. Guess the meaning (2 Marks)

Q.2 [B] APPRECIATION

(5 Marks)

Eight years have passed
Since I placed my cherry seed in the grass.
"Must have a tree of my own," I said,
And watered it once and went to bed
And forgot; but cherries have a way of growing,
Though no one's caring very much or knowing.
And suddenly that summer near the end of May,
I found a tree had come to stay.
It was very small, five months child,
Lost in the tall grass running wild.
Goats ate the leaves, the grass cutter scythe
Split it apart and a monsoon blight
Shriveled the slender stem..... Even so,
Next spring I watched three new shoots grow,
The young tree struggle, upward thrust
Its arms in a fresh fierce lust
For light and air and sun.
I could only wait, as one
Who watched, wandering, while Time and the rain
Made a miracle from green growing pain.....

Q. Write the Appreciation of the above poem using the points:

- About the poem, poet and title.
- Theme
- Special Features
- Poetic Style
- Language
- Poetic Device used
- Message or Morals in the Poem
- Your opinion about the poem

Q.3[A] E-MAIL:

(5 MARKS)

The State Government of Maharashtra has decided to take strict measures. on the Hawker's encroachment on roads. Draft an e- mail to the editor of a local daily expressing your concern for the Jobless hawkers.

Q.3[B] EXPANSION OF IDEA :

(5 MARKS)

Expand the following idea in about 100-150 words with help of following Points:

Quotation → :

- Health is Wealth.
- Importance of good health
  - Relation between Body and mind
  - Importance of healthy mind

Q.3[C] INTERVIEW QUESTIONS

(5 MARKS)

Write 8-10 questions to interview a boy who has won an award for Bravery. Use the table and points:

NAME OF INTERVIEWEE .....
FIELD/ACTIVITY/FAME .....
DATE/VENUE/TIME .....
DURATION OF INTERVIEW .....

POINTS:

1. DEED
2. EMOTIONS
3. REACTIONS
4. SUPPORT
5. AWARD
6. MOTIVATION
7. FUTURE
8. MESSAGE

Q.4 Rapid Reading: Do the activities which follow :

(2 MARKS)

A) FILL IN THE BLANKS :

i) The Natya Shastra on Indian Theatre was written by _____ (TS Eliot, Oliver Goldsmith, Bharat Muni, Rabindranath Tagore).

(ii) The great 19th century Norwegian dramatist was _____ (^{am}William Shakespeare, Marlowe, and HJ. Ibsen, Samuel Beckett)

B) Answer both the Essay Type questions:

04 MARKS

a) The Sergeant's reaction surprises the audience. Write your opinion (02. Marks)

b) Give a Character Sketch of the "Man" (introduced as a ballad singer) in the "Rising of the Moon". (02. Marks)

... BEST of Luck ...

I TERM EXAM – 2023

FYJC

Time: 2Hrs

ENGLISH

Marks: 50

Instructions: -

- (1) All questions are compulsory.
- (2) Figure to the right carry maximum marks.
- (3) Answers are to be written in complete sentences.
- (4) Figure/ webs/ diagram/ charts/ table etc. should be drawn and presented completely with proper answers written as instructed.
- (5) Use of colour pen/ pencil/ is not allowed. Use only Black or Blue pen.

Q1 (A) Read the given passage and complete the activities given below it: - (12 marks)

In Asarvari village, we asked the sarpanch to help us as we were not very fluent with the local dialect. He sent his assistant Jeevan with us into the hills. After a half-hour walk through thick vegetation, crossing numerous streams and ditches and scrambling over rocks and gravel, we reached the sleepy hamlet of Boripada. There were just two ramshackle houses in front of us and we wondered if this was the right place. A wrinkled old woman sitting before one of the houses looked at us with curiosity. As we approached her we signalled to Jeevan to ask the crucial question. She muttered in reply and we looked at Jeevan for a quick interpretation. He broke into smile and informed us that she did have the rice and wanted to know who we were and why we wanted it.

It was difficult task to keep a straight face and I had to control a strong desire to hug her. After searching for months, we had found the elusive kasbai. We explained to her that we were from Peth nearby and we needed the seeds to grow it. We asked for 10 kilogram of rice. She muttered and scowled. Jeevan interpreted that she had never heard of Peth village and also did not have a weighing scale. She was willing to give the seeds only in baskets. We asked for a single basket of rice and Jeevan told us to pay her something. I handed over a 100- rupee note and for the first time in the last ten minutes, her face broke into a smile. She nodded her head in approval.

As we walked back, against the fading sunset, leaving behind a smiling old lady, I couldn't help but wonder that here, nestling in the foothills of an unknown mountain away from the hustle and bustle of the road or the city, were the real people of India. These were the people who still held on to the rich biodiversity of our land and no one even cared about them. She had never heard about hybrids, fertilizers or pesticides. They just grew their rice and ate what they got. The old lady we met had probably never left Boripada. Her world was unspoilt by 'progress'. And for once I was grateful for that.

(A1) Global Understanding: -

- (1) Say whether the following statements are True or False. Correct the false statements.(2)
  - (i) The old woman weighed 10kg of rice and gave it to the author.
  - (ii) The author and his friend did not know the local dialect very well.
  - (iii) The people at Boripada village were well-aware of the modern way of farming.
  - (iv) The old woman was unhappy to get the price of the rice.

(A2) Complex factual: -

How was the old lady's world unspoilt by progress? (2)

(A3) Interference/ Interpretation/ Analysis: -

Interpret the Statement: - "It was difficult to keep a straight face.....". (2)

(A4) Personal Response: -

Describe in about 50 words your experience similar to the writer's when you pursued something and reached your goal. (2)

(A5) Language Study: -

- (i) Her world was unspoilt by 'progress'. (Begin the sentence with 'Progress....' and rewrite) (1)
- (ii) She nodded her head in approval. (Use 'approved' to make it a complex sentence).(1)

(A6) Vocabulary: -

Match the words in column 'A' with their synonyms in column 'B'. (2)

Column 'A'	Column 'B'
(a) Biodiversity	(1) Chemical used to kill harmful insects
(b) Hybrid	(2) Plant food
(c) Pesticide	(3) Existence of wide variety of plants and animals on earth .
(d) Fertilizers	(4) Mixed-breed

(B) Grammar: - (4)

Do as directed: -

- (i) "I bought a new dress yesterday", said she. (Change into indirect speech)
- (ii) As soon as I reached the platform, the train left. (Use 'No sooner... than' and rewrite)
- (iii) Early rising is good. (Rewrite the sentence beginning with "It is...")
- (iv) The ship went down yet the crew were saved. (Rewrite the sentence beginning with "In spite of...")

Q2 (A) Read the exact and complete the activities given below: - (10 marks)

There is another sky,
Ever serene and fair,
And there is another sunshine.
Though it be darkness there;
Never mind faded forests, Austin
Never mind silent fields ___
Here is a little forest,
Whose leaf is ever green;

Here is a brighter garden,
 Where not a frost has been;
 In its unfading flowers
 I hear the bright bee hum:
 Prithce, my brother,
 Into my garden come!

A1. Global Understanding

Complete the table by matching human feelings with the things of Nature. (2)

Human feelings	Nature
(1.) Loneliness	
(2.) Freshness	
(3.) Being active	
(4.) Calmness / Peace	

A2. The poet says 'another sky'. Guess the meaning. (2)

A3. Personal Response: -

Write your experience of something which your sibling did out of concern for you. (2)

A4. Poetic Devices: -

(1) Identify and explain the figures of speech in the following lines: -

- (i) "And there is another sunshine,
 Though it be darkness there;"
- (ii) "Never mind faded forests, Austin,
 Never mind silent fields___"

A5. Poetic Creativity: -

Compose a poem in appreciation of your 'home' using the words - paradise, warmth, comfort, alone. (2)

(B) Poetic Appreciation: -

Write an appreciation of the poem considering the following points: - (5)

- About the poem / poet / title.
- Theme
- Poetic devices, language, style
- Special features / novelties / focussing element
- Values, message
- Your opinion about the poem.

Sitting in a porchway cool,
Sunlight, I see, dying fast,
Twilight hastens on to rule.
Working hours have well-nigh past.
Shadows sun across the lands:
But a sower lingers still,
Old, in rags, he patient stands.
Looking on, I feel a thrill.
Black and high, his silhouette
Dominates the furrows deep!
Now to sow the task is set.
Soon shall come a time to reap.
Marches he along the plain
To and fro, and scatters wide
From his hands the precious grain;
Muse I, as I see him stride.
Darkness deepens. Fades the light.
Now his gestures to mine eyes
are august; and strange; his height
Seems to touch the starry skies.

Q3. Writing Skills

(1) Expansion of ideas: - (5)

Expand the idea inherent in the following proverb: 'One should eat to live, not live to eat.'

(2) E-mail writing: - (5)

Write an informal email to your friend who has shifted abroad asking to exciting stories from the foreign land.

(3) Interview: - (5)

Prepare a list of 8 to 10 questions to be asked while interviewing a jawan (soldier) from Indian Army.

Q4 (A) Write if the following statements are True or False. (2)

(1) A stage whisper is far softer than a whisper in real life. ( )

(2) No theatre existed between 1942 and 1960. ( )

(3) The theatre of the 16th century was open to the sky. ( )

(4) Modern Indian drama is influenced by Sanskrit and Urdu traditions. ( )

(B) The Sergeant supports the man by misguiding his comrades. Write your views. (2)

*****

*** कृतिपत्रिका ***

* कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :

(1) सूचना के अनुसार गद्य, पद्य विशेष अध्ययन तथा व्यावहारिक हिंदी की कृतियों में आवश्यकता के अनुसार आकृतियों में ही उत्तर लिखना अपेक्षित है।

(2) सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग कीजिए।

(3) आकृतियों में उत्तर पेन से ही लिखना आवश्यक है।

(4) व्याकरण विभाग में पूछी गई कृतियों के उत्तरों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

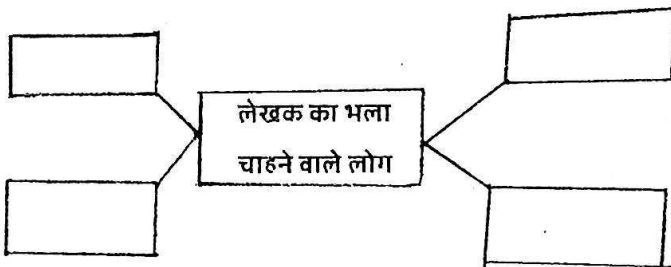
★ [विभाग - 1. गद्य (अंक - 14)] ★

कृति 1 (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ। सब मेरा भला करना चाहते हैं। अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले देर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लिनिक खोल दिया है। आप मोटे हैं तो पतला कर दोगे। पागल है तो ठीक कर दोगे। क्लिनिक से हर स्लिमिंग सेंटर वाला कह रहा है, 'बस! आप आ जाए, बाकी सब हम पर छोड़ दे। हलवाई की दुकान वाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई अचाने कभी ना खाई होगी। मिठा खाए पर पीठे का असर ना हो', ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे। क्रेडिट कार्ड वाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है। आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं। हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें! गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पैम्फलेट इतने ज्यादा है कि उन्हें पढ़ने बैठ जाओ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त ही नहीं बचेगा।

(1) संज्ञाल पूर्ण कीजिए:

(2 अंक)

[2] (1) गद्यांश में इन शब्दों के लिए प्रयुक्त अंग्रेजी शब्द :

(1 अंक)

- (i) मुफ्त
- (ii) पतला होना

(2) विलोम शब्द लिखिए :

(1 अंक)

- (i) भला
- (ii) मोटा

(4) ' विज्ञापन हमारे जीवन को प्रभावित करते हैं ' स्पष्ट कीजिए ।

(2 अंक)

आ] निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 80 से 100 शब्दों में लिखिए । (कोई दो)

(6 अंक)

- 1) ' मुस्कुराती चोट ' शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए ।
- 2) ' मेरा भला करने वालों से बचाएँ ' पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए ।
- 3) रूपक के आधार पर प्रेमचंद जी की साहित्यिक विशेषताएँ लिखिए ।

इ) निम्नलिखित कोई दो प्रश्न के मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए ।

(2 अंक)

- 1) कोई दो लघु कथाकारों के नाम लिखिए ।
- 2) राजेंद्र सहगल जी की दो साहित्यिक कृतियाँ लिखिए ।
- 3) डॉ. सुनील केशव देवधर जी लिखित दो रचनाओं के नाम लिखिए ।

★ [विभाग - 2 . पद्य (अंक -14)] ★

कृति 2 (अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए :

बार-बार जसुमति सुत बोधति , आउ चंद तोहिं लाल बुलावै ।

मधु मेहल यकवान मिठाई , आपुन खैहै , तोहिं खवावै ॥

हाथहिं पर तोहिं लीन्हे खेलै , नैकु नहीं धरनी वैठावै ।

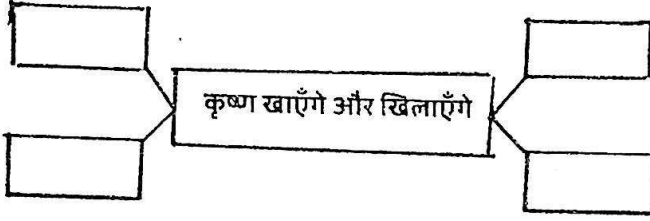
जल - बासन कर लै जू उठावति , सही में तू तन धरि आवै ॥

जलपुट आधि धरनि पर राखौ , गहिं आन्यौ दह चंद दिखावै ।

सूरदास प्रभु हँसि मुसदधाने , बार बार दोऊ कर नावै ॥

(1) संजाल पूर्ण कीजिए:

(2 अंक)

(2) निम्नलिखित शब्दों के अर्थ वाले शब्द पद्यांश से ढूँढ़कर लिखिए:

(2 अंक)

(1) ले आई -----

(2) डालते हैं -----

(3) धारण करके -----

(4) बिलकुल नहीं -----

(3) 'चंद्रमा के प्रति बच्चों का आकर्षण', विषय पर अपने विचार लिखिए।

(2 अंक)

(4) निम्नलिखित मुद्दों के आधार पर भक्ति महिमा कविता का रसास्वादन कीजिए। (6 अंक)

(1) रचनाकार का नाम:

(2) पसंद की पंक्तियाँ:

(3) पसंद आने का कारण:

(4) कविता की केंद्रीय कल्पना:

(5) एक वाक्य में उत्तर लिखिए: (कोई दो)

(2 अंक)

1) त्रिपुरारि जी की दो अन्य रचनाओं के नाम लिखिए।

2) 'तार सप्तक' के दो कवियों के नाम लिखिए।

3) संत सूरदास जी के दो ग्रंथों के नाम लिखिए।

4) संत दादू दयाल जी का जन्म किस राज्य में हुआ था।

[विभाग - 3, विशेष अध्ययन (अंक 06)]

कृति - 3 (अ) निम्नलिखित गद्यांश पढ़कर दी गई सूचनाओं के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

पति: आज भी एक भी मछली नहीं फँसी।

पत्नी: ऐसा कब तक चलेगा? घर में एक पैसा जो नहीं है। आज भी बच्चों को सिर्फ पानी पिलाकर सुलाना पड़ा।

पति: मैं क्या करूँ? जबसे नदी के किनारे वह प्लांट लगा है, वे प्लांट सारा जहरीला केमिकल पानी में बहा देते हैं, जिसकी वजह से सारी मछलियाँ मर गईं।

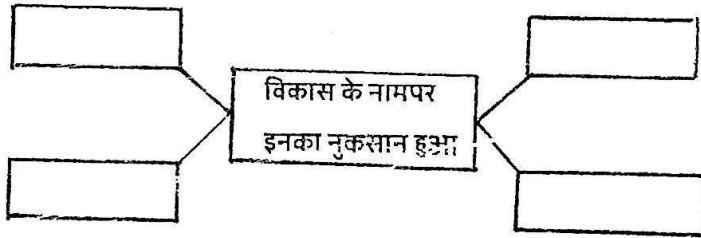
पत्नी: तो आप नदी के दूसरे पर क्यों नहीं चले जाते।

पति: वहाँ भी यही हाल है। वहाँ भी उद्योगों की वजह से मछलियाँ खत्म हो गई है और अगर किसी ने पकड़ लिया तो अलग मुसीबत। (अपने भाई से) भाई साहब, हम दोनों आपके साथ आपके गांव चलते हैं। हम जंगल में काम कर लेंगे। कम-से-कम बच्चों को भूखा तो नहीं सुनाना पड़ेगा।

भाई: कौन से जंगल? कैसे जंगल? हमने विकास के नाम पर सारे जंगल काट दिए, अब वहाँ कुछ नहीं बचा। जिन पेड़ों के सहारे हम रहते थे, वह पेड़ ही नहीं रहे, जिन जानवरों पर हम खाने, कपड़े और दूध के लिए निर्भर थे, वह जानवर नहीं रहे। हमारे खेत जला दिए, नदिया गंदी कर दी। अब वहाँ कुछ नहीं बचा छोटे! सिर्फ धुआँ है धुआँ, फैक्ट्रियों की कारखानों से निकलता हुआ धुआँ जिसने पूरे परिसर को प्रदूषित कर रखा है।

(1) संजाल पूर्ण कीजिए:

(2 अंक)

(2) पर्यायवाची शब्द गद्यांश से टूट कर लिखिए।

(2 अंक)

(1) जल - _____

(2) वृक्ष - _____

(3) मीन - _____

(4) क्षीर - _____

(3) 'जल प्रदूषण', इस विषय पर अपने विचार लिखिए।

(2 अंक)

[विभाग 4. व्यवहारिक हिंदी और पारिभाषिक शब्दावली अंक 10]

कृति - 4] (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो के उत्तर 80 से 100 शब्दों में लिखिए। (6 अंक)

- (1) मनोरंजन के क्षेत्र में हिंदी भाषा के माध्यम से रोजगार की संभावनाएँ लिखिए।
- (2) टेलीविजन के लिए समाचार वाचन की विशेषताएँ लिखिए।
- (3) रेडियो और टेलीविजन के लिए समाचार प्राप्त करने के साधन लिखिए।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार के पारिभाषिक शब्द लिखिए। (4 अंक)

- (1) Advance
- (2) Accountant
- (3) Show Cause
- (4) Validity
- (5) Divident
- (6) Amount
- (7) Cheque
- (8) Capital

★ [विभाग -5. व्याकरण (अंक 06)] ★

कृति 5) अ) निम्नलिखित वाक्यों का कोष्ठक में दी गई सूचनाओं के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) (2 अंक)

- (1) उन लोगों को अपनी ही मेहनत से धन कमाना पड़ता है। (अपूर्ण भूतकाल में बदलिये)
- (2) आदमी यह देखकर डर गया। (पूर्ण वर्तमान काल में बदलिये)
- (3) वह मुझे 'योगा' के फायदे समझाते हैं। (सामान्य भविष्य काल में बदलिये)
- (4) वन के प्राणी सब कुछ स्तब्ध भाव से देख रहे थे। (अपूर्ण वर्तमान काल में बदलिये)

आ) निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर वाक्य में प्रयोग कीजिए। (कोई दो) (2 अंक)

- (1) आसमान के तारे तोड़ना
- (2) धज्जियाँ उड़ना
- (3) गले का हार होना
- (4) कलाई खुलना

इ) निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए (कोई दो) (2 अंक)

- (1) मुझे अपने धर की लंबे नाखून अबे लंबी नाखून कटवाने हैं।
- (2) बाबु साहब ईश्वर के लिए मुझ पे दया कीजिए।
- (3) यदि माधुवी को शंतोष होता तो उसकी यह दुर्गती क्यों होती।
- (4) हमारा तो सबसे प्रीती है।

हिंदी कृतिपत्रिका

समय : 2 घंटे

कुल अंक : 90

कृतिपत्रिका के लिए सूचनाएं :-

- सूचना के अनुसार गद्य, पद्य और द्रुतवाचन की कृतियों में आवश्यकतानुसार आकृतियों में उत्तर लिखना अपेक्षित है।
- सभी आकृतियों के लिए पेन का ही उपयोग करें।
- आकृतियों में उत्तर देने से ही लिखना आवश्यक है।
- व्याकरण विभाग तथा रचना विभाग में पूछी गई कृतियों के लिए आकृतियों की आवश्यकता नहीं है।

विभाग - 1 गद्य (अंक - 18)

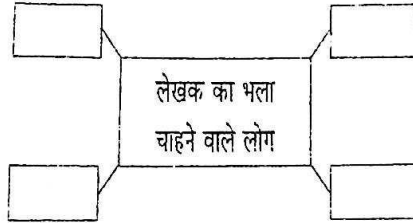
कृति - (1) अ). पारच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियों कीजिये :- (06)

इधर मैं कई दिनों से बड़ा परेशान चल रहा हूँ। सब मेरा भला करना चाहते हैं। अखबार पढ़ने बैठता हूँ तो समाचार पढ़ने से पहले ढेर सारे कागज साथ में आ जाते हैं। कोई कहता है आपके द्वार पर आकर बैठे हैं। सभी तरह के इलाज के लिए क्लीनिक खोल दिया है। आप मोटे हैं तो पतला कर देंगे। पागल हैं तो ठीक कर देंगे। क्लीनिक से हर स्लिमिंग सेंटरवाला कह रहा है, 'बस आप आ जाए, बाकी सब हम पर छोड़ दें। हलवाई की दुकानवाला कह रहा है, 'ऐसी मिठाई आपने कभी न खाई होगी। मीठा खाएँ पर मीठे का असर न हो', ऐसी चीनी का इस्तेमाल करते हैं वे।

क्रेडिट कार्डवाला फ्री डेबिट कार्ड दे रहा है। पैसे खर्च करने या नकद खर्च की कोई जरूरत पहले नहीं है। आप बेवजह पैसे के पीछे दौड़ रहे हैं। हम सामान आपके घर लाना चाहते हैं, आप बस माल खरीदें। गाड़ीवाला नई गाड़ी के कागज दिए जा रहा है। साथ में लोन देने वाला बैंक के कागज भी दिए जा रहा है। अखबार के साथ पेंफलेट इतने ज्यादा हैं कि उन्हें पढ़ने बैठ जाऊँ तो अखबार पढ़ने के लिए वक्त नहीं बचेगा।

(1) आकृति पूर्ण कीजिए :

(02)

(2). उपयुक्त गद्यांश में से प्रत्यययुक्त शब्द ढूँढकर लिखिए। (02)

- (1). _____
- (2). _____
- (3). _____
- (4). _____

(3). 'विज्ञापन हमारे जीवन को प्रभावित करते हैं' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (02)

(आ). निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लगभग 20 से 100 शब्दों में लिखिए। (कोई दो) :- (06)

- (1). रूपक के आधार पर प्रेमचंद जी की साहित्यिक विशेषताएं लिखिए।
- (2). पाठ के आधार पर ग्राहकों की वर्तमान स्थिति का चित्रण कीजिए।
- (3). 'मुस्कुराती चोट' शीर्षक की सार्थकता स्पष्ट कीजिए।

(इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का मात्र एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (02)

- (1). राजेंद्र सहगल जी की साहित्यिक कृतियां लिखिए।
- (2). अन्य लघुकथाकारों के नाम लिखिए।
- (3). संतोष श्रीवास्तव जी की लिखित साहित्यिक विधायन स्पष्ट कीजिए।

(४). रेडियो रूपक किसका स्वरूप माना गया है।

विभाग - २ पद्य (अंक - १४)

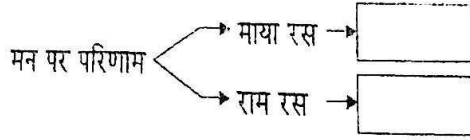
कृति २(अ) निम्नलिखित पद्यांश पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए: (०६)

माखण मन पाहण भया, माया रस पीया ।
पाहण मन माखण भया, राम रस लीया ॥
जहाँ राम तहँ मैं नहीं, मैं तहँ नाहीं राम ।
दादू महल बारीक है, दुवै कूँ नाहीं ठाम ॥
दादू गावै सुरत, बाणी बाजै ताल ।
यह मन नाचै प्रेम सौँ, आगँ दीनदयाल ॥
जै पहुँचे ते कहि गये, तिनकी एकै बात ।
सबै साधों का एकमत, बिच के बारह बाट ॥
दादू पाती प्रेम की, बिरला बाँधे कोड़ ।
कैसेँ बेट पुरान पुस्तक पढे, प्रेम बिना क्या होई ॥

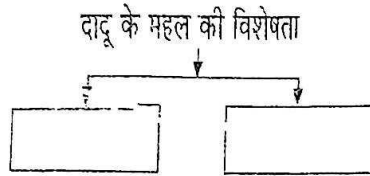
(१) आकृति पूर्ण कीजिए :

(०२)

(I).

(ii).

(२). निम्नलिखित शब्दों के लिए उपयुक्त पद्यांश में प्रयुक्त शब्द लिखिए । (०२)

- (१). पाहण - _____
(२). सुरति - _____
(३). रखया - _____
(४). बारीक - _____

(३). प्रस्तुत पद्यांश का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए। (०२)

(आ). स्वतंत्रता का वास्तविक अर्थ समझते हुए प्रस्तुत गीत का रसास्वादन कीजिए। (०६)

(इ). निम्नलिखित प्रत्येक प्रश्न का केवल एक वाक्य में उत्तर लिखिए। (कोई दो) :- (०२)

- (१). संत सूरदास के प्रमुख ग्रंथ -
(२). निर्गुण शाखा के संत कवि -
(३). संत सूरदास की रचनाओं के प्रमुख विषय -
(४). संत दादू के साहित्यिक जीवन का मुख्य लक्ष्य -

विभाग - ३ विशेष अध्ययन (अंक - ०६)

कृति ३) निम्नलिखित परिच्छेद को पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए : (०६)
पति : आज भी, एक भी मछली नहीं फैसी ।

पत्नी : ऐसा कब तक चलेगा? घर में एक पैसा जो नहीं है। आज भी बच्चों को सिर्फ पानी पिलाकर सुलाना पड़ा।
पति : मैं क्या करूँ ? जब से नदी के किनारे बह प्लांट लगा है, ये प्लांट सारा जहरीला कैमिकल पानी में बहा देते हैं।
जिसकी वजह से सारी मछलियाँ मर गई।

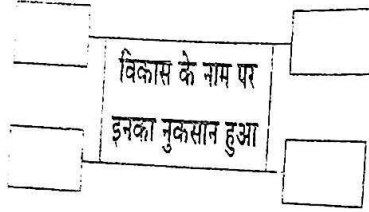
पत्नी : तो आप नदी के दूसरे पार क्यों नहीं चले जाते ?

पति : वहाँ भी यही हाल है। वहाँ भी उद्योगों की बजह से मछलियाँ खत्म हो गई हैं और अगर किसी ने पकड़ लिया तो अलग मुसीबत। (अपने भाई से) भाई साहब, हम दोनों आपके साथ आपके गाँव चलते हैं। हम जंगल में काम कर लेंगे।
कम-से-कम बच्चों को भूखा तो नहीं सुलाना पड़ेगा।

भाई : कौन से जंगल ? कैसे जंगल ? हमने विकास के नाम पर सारे जंगल काट दिए, अब वहाँ कुछ नहीं बचा। जिन पेड़ों के सहारे हम रहते थे; वे पेड़ ही नहीं रहे, जिन जानवरों पर हम खाने, कपड़े और दूध के लिए निर्भर थे, वे जानवर नहीं रहे। हमारे खेत जला दिए, नदियाँ गंदी कर दीं। अब वहाँ कुछ नहीं बचा छोटे ! सिर्फ पुआँ है धुआँ, फैक्ट्रियों के कारखानों से निकलता हुआ धुआँ जिसने पूरे परिसर को प्रदूषित कर रखा है।

(१) कृति पूर्ण कीजिए:

(०२)

(२). पर्यायवाची शब्द गद्यांश से ढूँढ कर लिखिए।

(०२)

- (१). जल - _____
(२). वृक्ष - _____
(३). वस्त्र - _____
(४). वन - _____

(३). 'जल प्रदूषण' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

विभाग - ५ व्यवहारिक हिंदी एवं परिभाषिक शब्दावली (अंक - १०)

कृति ४ (अ) निम्नलिखित का उत्तर १०० से १२० शब्दों में लिखिए।

(०६)

(१) 'अंतरराष्ट्रीय स्तर पर हिंदी रोजगार की भाषा बनती जा रही है' इस पर अपने विचार लिखिए।

अथवा

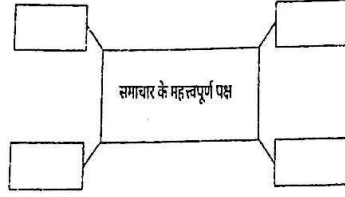
परिच्छेद पढ़कर सूचना के अनुसार कृतियाँ पूर्ण कीजिए।

समाचार के कुछ महत्वपूर्ण पक्ष हैं जिन पर ध्यान देना बहुत जरूरी है - समाचार की भाषा सरल और सहज हो। समाचार के वाक्य छोटे-छोटे हों। प्रदेश और क्षेत्र की भाषा की गरिमा के अनुकूल वाक्य हो। समाचार में ऐसी बात न हो जिसमें किसी धर्म, जाति, वर्ग की भावना को चोट पहुँचे। किसी भी चैनल पर समाचार की प्रस्तुति राष्ट्रहित, एकता और अखंडता को ध्यान में रखकर होनी चाहिए। इस क्षेत्र में रोजगार की बहुत सारी संभावनाएँ हैं। प्रोड्यूसर और समाचार संपादक के लिए यू.पी.एस.सी. परीक्षाएँ देनी होती हैं। कैमरामैन, वीडियो संपादक, ग्राफिक आर्टिस्ट मान्यताप्राप्त संस्थाओं से डिग्री / डिप्लोमा लेकर इस परीक्षा में भाग ले सकते हैं। इसी तरह इंजीनियरिंग विभाग में डिग्री / डिप्लोमा लेकर संबंधित परीक्षाओं में सफल होकर रोजगार प्राप्त कर सकते हैं। संवाददाता और समाचार वाचक भी स्वर परीक्षा, साक्षात्कार आदि द्वारा निपुण हो सकते हैं। दूरदर्शन में जितना महत्व पर्दे पर आने वाले लोगों का है, उससे तनिक भी कम महत्व पर्दे के पीछे काम करने वालों का नहीं है। इस क्षेत्र में अपनी योग्यता, क्षमता और प्रतिभा के अनुरूप रोजगार प्राप्त हो सकता है।

वस्तुतः रेडियो, समाचारपत्र और टी.वी. पत्रकारिता एक मिशन है, उत्तरदायित्व और कर्तव्यनिष्ठा है। देश के प्रति जागरूकता और सामाजिक सरोकार के दायरे में जनहित का महत्व है। समाचार/संचार के क्षेत्र में जनहित एक मशाल है और पत्रकार उसकी एक-एक किरण। आवश्यकता इस बात की है कि सब मिलकर देश को गौरवान्वित करें। सफलता, राष्ट्रीय एकता, अखंडता, सद्भाव और भाईचारा से प्रकाशमान करें।

(१). आकृति पूर्ण कीजिए।

(०२)

(२). निम्न वाक्य सही है या गलत पहचान कर लिखिए। (०२)

- (१). समाचार / संचार के क्षेत्र में जनहित एक मशाल है और पत्रकार उसकी एक-एक किरण।
(२). रेडियो समाचार पत्र और टीवी पत्रकारिता एक मिशन नहीं है।

(३). 'समाचार का महत्व' इस विषय पर अपने विचार लिखिए। (०२)

(आ). निम्नलिखित में से किन्हीं चार के परिभाषिक शब्द हिंदी में लिखिए। (०४)

(1). Draft	(5). Revenue
(2). Clearing	(6). Managment
(3). Capital	(7). Amount
(4). Agreement.	(8). Advance

विभाग - ५ व्याकरण (अंक - ०६)

कृति ५). (अ). निम्नलिखित वाक्यों को शुद्ध करके वाक्य फिर से लिखिए। (कोई दो):- (०२)

- (१). बाबु साहब ईश्वर के लिए मुझ पे दया कीजिए।
(२). उसे तुम्हारी शक्ति पर विश्वास हो गया।
(३). हमारा तो सबसे प्रीती है।

(आ). निम्नलिखित वाक्यों का कोष्टक में दिए गए सूचना के अनुसार काल परिवर्तन कीजिए। (कोई दो) - (०२)

- (१). वे वास्तविकता की ओर अग्रसर हो रहे हैं। (सामान्य भूतकाल)
(२). बबन उसे सलाम करता है। (पूर्ण भूतकाल)
(३). एक बड़े पेड़ की छांव में उन्होंने वास किया। (अपूर्ण वर्तमानकाल)

(इ). निम्नलिखित मुहावरों के अर्थ लिखकर उचित वाक्य में प्रयोग कीजिए। (४ में से २) :- (०२)

- (१). कमर कसना।
(२). ईंट का जवाब पत्थर से देना।
(३). आईने में भुंह देखना।
(४). आंच ना आने देना।

मराठी कृतीपत्रिका

5/12/2023

सहामाही परीक्षा(२०२३-२४)

अकरावी मराठी

वेळ - २.०० तास

गुण -५०

कृती -१) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

अतिबलाढ्या, क्रूर नियती आणि दुबळा महत्वाकांशी माणूस यांच्यात हजारो, लाखो वर्षांपासून कधीच न संपणारा एक सनातन व चिरंतन दिव्या युद्ध चालू आहे. नियती जबरदस्त असेल; पण दुबळ्या माणसासाठी अदम्य आकांक्षाची आणि संघर्षशीलतेची ज्याळा पेटलेली आहे. जयिष्णू वृत्तीनं तो माणूस आपल्या प्रारब्धाशी झगडत आहे. निष्पूर नियती त्याला हुलकावण्या देत असली आणि त्याचा तेजोभंग करत असली तरी एक क्षण असा येणार आहे हे , की दुर्बल वाटणारा माणूस नियतीला पराभूत करून विजयाच्या सिंहासनावर निश्चित बसणार आहे , असं तर हेमिंग्वेला सुचवायचं नाही ना ? ते काही असो पण या छोट्या कादंबरीने माझ्या मनातलं वैफल्य आणि उद्विग्नता पार धुवून टाकली . पुन्हा ताजा टवटवीत झालो आणि मनाशी म्हणालो जगण्या-मरण्याचा खेळ तर अखंड चाललेला आहे. मरणाच्या जाळ्यात आपण सापडायचं नाही नियतीनं जाळं टाकलं तरी ते तोडून, फेकून द्यायचं आणि जीवनाच्या अथांग सागरात स्वैर संचार करायचा हेमिंग्वेला कदाचित हीच भूमिका अभिप्रेत असेल. त्याच्या कादंबरीने मला झपाटून टाकलं हे मात्र खरं ! अशी मंत्रमुग्ध करणारी गदागदा हलवणारी हृदयाच्या हृदयाला कडकडून दंश करणारी , आनंदाच्या आणि गुन्हा उन्मादाच्या अस्मानात बेहोष भराऱ्या घ्यायला लावणारी ,हसवणारी आणि रडवणारी, जीवनाचा सुगंध उधळणारी, नाना प्रकारची पुस्तकं वाचण्यात आणि त्यांच्या माध्यमातून महान लेखक कवींच्या अंतरंगाला घेण्यात केवढा तरी आनंद सामावलेला आहे. अशी पुस्तकं जगण्याचा अर्थ सांगतात. जगण्याला एक सुवासिक स्पर्श देतात

(१) कृती करा

१) हेमिंग्वेच्या कादंबरीतून १).....

सूचित होणारे अर्थ २).....

३).....(०३)

२) काळजीपूर्वक या शब्दापासून १).....

चार शब्द तयार करा २).....

३).....

४)..... (०२)

३) शब्दाच्या शेवटी री असलेले चार शब्द लिहा, उदा. करणारी.

१).....२).....३)..... ४)..... (०२)

४) गटात न बसणारा शब्द ओळखा (०१)

अंतरंग, मन, चित्त, अर्थ.

५) हेमिंग्वेचा जीवन विषयक दृष्टीकोण तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा ?

(०५)

किंवा

तुम्ही वाचलेल्या पुस्तकाची सविस्तर माहिती लिहा.

कृती २. अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

१) खालील कृती करा. (०२)

१) आजिची घरातील किंवा घराबाहेर क्षेत्रे लिहा _____

२) पैजणांचे वजन _____

दोन दोन किलो वजनाचे पैजण घालून

माझी आजि

स्वयंपाकघरातून माजघरात

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी सारखी

ठुमकत फिरायची !

ओझाने तिचे पाय भरून यायचे

दुखायचे, खूपायचे

घोटे काळे ठिक्कर पडायचे

कधी जखम व्हायची, चिघळायची, रक्त व्हायचं

पण नादाच्या भुलभुलत्यातून बाहेर न पडता

पैजणाखाली फडके बांधून

जखमांना ऊब देऊन ती राज करायची !

२) आकृतीबंध पूर्ण करा. (०२)

१) पैजणांच्या ओझाने झालेल्या वेदना १) _____ २) _____

३) अभिव्यक्ती : (०४)

१) आजिला घरात मिळणाऱ्या वागणुकीबद्दल तुमचे मत लिहा.

४) खालील ओळीचा अर्थ लिहा. (०४)

स्वयंपाकघरातून माजघरात,

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी

२) गारखी ठुमकत फिरायची !

कृती -३) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

वाचन ,श्रवण-निरीक्षण,चिंतन आणि निवेदनाचा सराव यांमधून उत्तम सूत्रसंचालक होता येते. सूत्रसंचालकाने खूप वाचायला हवे. त्याचे वाचन चौफेर हवे. कथा- कादंबरी-नाटक-काव्य-चरित्रे-आत्मचरित्रे यांबरोबरच दैनंदिन वृत्तपत्रे व त्यांच्या पुरवण्या दिवाळी अंक इत्यादींचे वाचन करायला हवे. वाचन करताना अश्या बरोबर भाषाशैली कडे लक्ष दिले तर त्यामधून सूत्रसंचालकाची चांगली तयारी होते. सूत्रसंचालनाच्या क्षेत्राची व्याप्ती मोठी आहे. त्यामुळे साहित्यिक, सामाजिक,राजकीय,सांस्कृतिक, सांगीतिक, कला-क्रीडा विषयक ऐतिहासिक अशा विविध विषयांसंबंधीचे वाचन सूत्रसंचालनासाठी अतिशय उपयुक्त ठरते. वाचन करताना महत्त्वाच्या घटना, प्रसंग, अवतरणे,सुवचने, किस्से,काव्यपंक्ती आणि आवश्यक ते संदर्भ यांची टिपणे करून टिकावीत. वृत्तपत्र वाचनातून आपले विविध क्षेत्रांशी संबंधित सामान्यज्ञान अद्यावत राहते.

मराठीबरोबरच हिंदी इंग्रजी आणि उर्दू भाषेतील अवतरणे काव्यपंक्ती शरोशायरी यांचा संग्रह करावा आणि गरजेनुसार त्यांचा समर्पकपणे वापर करावा.वाचनाचे दोन भाग पडतात एक म्हणजे साहित्याने करायचे विविध विषयांसंबंधी चे वाचन आणि दुसरे म्हणजे त्या त्या कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने करायचे वाचन. वाचनाचे दोन्ही प्रकार परस्परांशी पूरक आहेत. वाचनाबरोबर आपले चिंतन सुरू असते. त्यामधून नवनवे सुचत राहते ते टिपून ठेवले तर योग्य ठिकाणी वापरता येते आणि त्यामुळे सूत्रसंचालन पुस्तकी होत नाही.

१) कृती करा

१) उत्तम सूत्रसंचालक कसे होता येते? (०२)

२) सूत्रसंचालकाला कोणते वाचन उपयुक्त ठरते?(०२)

३) वाचनाचे कोणते दोन भाग पडतात.? (०२)

४) सूत्रसंचालकाचे वाचन कसे असावे हे उताऱ्यावरून लिहा ?

(०३)

कृती ४.अ) खालील कृती सूचनेनुसार करा

१) योग्य पर्याय निवडा., (०२)

१) ..... हे प्रयोगक्षम साहित्यप्रकार आहेत.

१) नाटक, कथा २) नाटक, एकांकिका

२) नाटक काव्य,. ४) नाटक, ललित

२) नाटक ही दृकश्राव्य कला आहे कारण.....

१) खूप पात्रे त्यात सहभागी असतात

- २) डोळ्यांनी पाहून कानाने ऐकता येते.
३) दिग्दर्शक, कथालेखक, नेपथ्यकार असतो.

२) अभिव्यक्तो. (०५)

१) 'नाटक हा साहित्यप्रकार इतर साहित्य प्रकारापेक्षा वेगळा आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

कृती.५.अ) सूचनेनुसार कृती करा : (०३)

- १) खालील कृती सोडवा व काळाचे नाव लिहा.
१) आयुष्यात मी कधीतरी विमानातून प्रवास.... (करणे)
२) हसणे हा मनुष्यस्वभाव..... (असणे)
३) काल वाळूने बागेतील आंबे शेजाऱ्यांना...(देणे)

२) पारिभाषिक शब्दाचा अर्थ लिहा (०२)

१) Motto. १) वाक्य २) ब्रीदवाक्य ३) साथे वाक्य २) Qualified १) अहर्तापात्र २) पात्र ३) गुणवत्ता

३) इंग्रजी म्हणीचा अर्थ लिहा:

- १) Union is strength
१) एकी हेंच बळ २) एकत्र राहणे ३) एकटा एकटा
२) Might is right
१) बळी तो कान केळी २) जुने ते सोने ३) इच्छा तेथे मार्ग.

४) साहित्यिकांची प्रसिद्ध रचना. (०२)

- १) लक्ष्मीबाई टिळक
१) नटसम्राट २) स्मृतीचित्रे ३) रणांगण ४)सलाम

२) मंगेश पाडगावकर

१) सलाम २) बलुत ३) कोसला ४) रणांगण.

*****

मराठी कृतीपत्रिका

सहामाहो परीक्षा(२०२३-२४)

अकरावी मराठी

वेळ - २.०० तास

गुण -५०

कृती -१) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

१) हेमिंग्वेच्या कादंबरीतून १).....

सूचित होणारे अर्थ २).....

३).....(०३)

२) काळजीपूर्वक या शब्दापासून १).....

चार शब्द तयार करा २).....

३).....

४)..... (०२)

अतिबलाढ्या, क्रूर नियती आणि दुबळा महत्वाकांशी माणूस यांच्यात हजारो, लाखो वर्षांपासून कधीच न संपणारा एक सनातन व पिरंतन दिव्या युद्ध चालू आहे. नियती जबरदस्त असेल; पण दुबळ्या माणसासाठी अदम्य आकांक्षाची आणि संघर्षशीलतेची ज्याळा पेटलेली आहे. जयिष्णू वृत्तीजं तो माणूस आपल्या प्रारब्धाशी झगडत आहे. निष्ठूर नियती त्याला हुलकावण्या देत असली आणि त्याचा तेजोभंग करत असली तरी एक क्षण असा येणार आहे हे, की दुर्बल वाटणारा माणूस नियतीला पराभूत करून विजयाच्या सिंहासनावर निश्चित बसणार आहे, असं तर हेमिंग्वेला सुचवायचं नाही ना ? ते काही असो पण या छोट्या कादंबरीने माझ्या मनातलं वैफल्य आणि उद्विग्नता पार धुवून टाकली. पुन्हा ताजा टवटवीत झालो आणि मनाशी म्हणालो जगण्या-मरण्याचा खेळ तर अखंड चाललेला आहे. मरणाच्या जाळ्यात आपण सापडायचं नाही नियतीनं जाळं टाकलं तरी ते तोडून, फेकून द्यायचं आणि जीवनाच्या अथांग सागरात स्वैर संचार करायचा हेमिंग्वेला कदाचित हीच भूमिका अभिप्रेत असेल. त्याच्या कादंबरीने मला झपाटून टाकलं हे मात्र खरं ! अशी मंत्रमुग्ध करणारी गदागदा हलवणारी हृदयाच्या हृदयाला कडकडून दंश करणारी, आनंदाच्या आणि गुन्हा उन्मादाच्या अस्मानात बेहोष भराल्या घ्यायला लावणारी, हसवणारी आणि रडवणारी, जीवनाचा सुगंध उधळणारी, नाना प्रकारची पुस्तकं वाचण्यात आणि त्यांच्या माध्यमातून महान लेखक कवींच्या अंतरंगाला घेण्यात केवढा तरी आनंद सामावलेला आहे. अशी पुस्तकं जगण्याचा अर्थ सांगतात. जगण्याला एक मुतासिक स्पर्श देतात

३) शब्दाच्या शेतटी री असलेले चार शब्द लिहा, उदा. करणारी.

१).....२).....३).....४).....

(०२)

४) गटात न बसणारा शब्द ओळखा (०१)

अंतरंग, मन, चित्त, अर्थ.

५) हेमिंग्वेचा जीवन विषयक दृष्टीकोण तुमच्या शब्दात स्पष्ट करा ?

(०५)

किंवा

तुम्ही वाचलेल्या पुस्तकाची सविस्तर माहिती लिहा.

कृती २. अ) खालील कवितेच्या आधारे सूचनेनुसार कृती करा :

१) खालील कृती करा. (०२)

१) आजिची घरातील किंवा घराबाहेर क्षेत्रे लिहा. —

२) पैजणांचे वजन _____

दोन दोन किलो वजनाचे पैजण घालून

माझी आजी

स्वयंपाकघरातून माजघरात

माजघरातून स्वयंपाकघरात

एखाद्या सम्राज्ञी सारखी

ठुमकत फिरायची !

ओझाने तिचे पाय भरून यायचे

दुखायचे, खूपायचे

घोटे काळे ठिक्कर पडायचे

कधी जखम व्हायची, चिघळायची, रक्त व्हायचं

पण नादाच्या भुलभुलव्यातून बाहेर न पडता

पैजणाखाली फडके बांधून

जखमांना ऊब देऊन ती राज करायची !

२) आकृतीबंध पूर्ण करा. (०२)

१) पैजणांच्या ओझाने झालेल्या वेदना १)____२)_____

३) अभिव्यक्ती : (०४)

१) आजीला घरात मिळणाऱ्या वागणुकीबद्दल तुमचे मत लिहा.

४) खालील ओळीचा अर्थ लिहा. (०४)

स्वयंपाकघरातून माजघरात,
माजघरातून स्वयंपाकघरात
एखाद्या समाजी
सारखी ठुमकत फिरायची !

कृती -3) खालील उतारा वाचून दिलेल्या कृती करा.

वाचन ,श्रवण-निरीक्षण,चिंतन आणि निवेदनाचा सराव यामधून उत्तम सूत्रसंचालक होता येते. सूत्रसंचालकाने खूप वाचायला हवे. त्याचे वाचन चौफेर हवे. कथा- कादंबरी-नाटक-काव्य-चरित्रे-आत्मचरित्रे यांबरोबरच दैनंदिन वृत्तपत्रे व त्यांच्या पुरवण्या दिवाळी अंक इत्यादींचे वाचन करायला हवे. वाचन करताना अश्या बरोबर भाषाशैली कडे लक्ष दिले तर त्यामधून सूत्रसंचालकाची चांगली तयारी होते. सूत्रसंचालनाच्या क्षेत्राची व्याप्ती मोठी आहे. त्यामुळे साहित्यिक, सामाजिक, राजकीय, सांस्कृतिक, सांगीतिक, कला-क्रीडा विषयक ऐतिहासिक अशा विविध विषयांसंबंधीचे वाचन सूत्रसंचालनासाठी अतिशय उपयुक्त ठरते. वाचन करताना महत्त्वाच्या घटना, प्रसंग, अवतरणे, सुवचने, किस्से, काव्यपंक्ती आणि आवश्यक ते संदर्भ यांची टिपणे करून ठेवावीत. वृत्तपत्र वाचनातून आपले विविध क्षेत्रांशी संबंधित सामान्यज्ञान अद्यावत राहते.

मराठीबरोबरच हिंदी इंग्रजी आणि उर्दू भाषेतील अवतरणे काव्यपंक्ती शेरशायरी यांचा संग्रह करावा आणि गरजेनुसार त्यांचा समर्पकपणे वापर करावा. वाचनाचे दोन भाग पडतात एक म्हणजे सातत्याने करायचे विविध विषयांसंबंधी चे वाचन आणि दुसरे म्हणजे त्या त्या कार्यक्रमाच्या अनुषंगाने करायचे वाचन. वाचनाचे दोन्ही प्रकार परस्परांशी पूरक आहेत. वाचनाबरोबर आपले चिंतन सुरू असते. त्यामधून नवनवे सुचत राहते ते टिपून ठेवले तर योग्य ठिकाणी वापरता येते आणि त्यामुळे सूत्रसंचालन पुस्तकी होत नाही.

१) कृती करा

- १) उत्तम सूत्रसंचालक कसे होता येते? (०२)
- २) सूत्रसंचालकाला कोणते वाचन उपयुक्त ठरते ?(०२)
- ३) वाचनाचे कोणते दोन भाग पडतात.? (०२)
- ४) सूत्रसंचालकाचे वाचन कसे असावे हे उताऱ्यावरून लिहा ?

(०३)

कृती ४.अ) खालील कृती सूचनेनुसार करा

१) योग्य पर्याय निवडा., (०२)

१) ..... हे प्रयोगक्षम साहित्यप्रकार आहेत.

१) नाटक, कथा २) नाटक, एकांकिका

२) नाटक काव्य, ४) नाटक, ललित

२) नाटक ही दृकश्राव्य कला आहे कारण.....

१) खूप पात्रे त्यात सहभागी असतात

२) डोळ्यांनी पाहून कानाने ऐकता येते.

३) दिग्दर्शक, कथालेखक, नेपथ्यकार असतो.

२) अभिव्यक्ती.

(०५)

१) 'नाटक हा साहित्यप्रकार इतर साहित्य प्रकारापेक्षा वेगळा आहे' हे विधान स्पष्ट करा.

कृती. ५.अ) सूचनेनुसार कृती करा :. (०३)

१) खालील कृती सोडवा व काळाचे नाव लिहा.

१) आयुष्यात मी कधीतरी विमानातून प्रवास.....(करणे)

२) हसणे हा मनुष्यस्वभाव .....(असणे)

३) काल बाळूने बागेतील आंबे शेजाऱ्यांना...(देणे)

२) पारिभाषिक शब्दाचा अर्थ लिहा (०२)

१) Motto. १) वाक्य २) ब्रीदवाक्य ३) साधे वाक्य २) Qualified १) अहर्तापात्र २) पात्र ३) गुणवत्ता

३) इंग्रजी म्हणीचा अर्थ लिहा:

१) Union is strength

१) एकी हेच बळ २) एकत्र राहणे ३) एकटा एकटा

२) Might is right

१) बळी तो कान केळी २) जुने ते सोने ३) इच्छा तेथे मार्ग.

४) साहित्यिकांची प्रसिद्ध रचना. (०२)

१) लक्ष्मीबाई टिळक

१) नटसम्राट २) स्मृतीचित्रे ३) रणांगण ४)सलाम

२) मंगेश पाडगावकर

१) सलाम २) बलुत ३) कोसला ४) रणांगण.

ہدایات :- (۱) سرّی کے مطابق ان کے جواب مکمل جملے میں لکھنا لازمی ہے۔

حصہ ۱ :- (۲) خوشخطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

سوال نمبر (الف) :- درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرّیاں مکمل کیجیے۔ (۸)

[۱۲]

(۱) ذیل کی سرّی مکمل کیجیے۔

(۱) ہر روز نئی قسم کی روٹی۔

(۲) اگر کچھ مطلب ہو۔

(۳) تاج الملوک نے عرض کی۔

(۴) اور کس واسطے فضولی پر۔

القصة ، ایک روز دیونے مہربان ہو کر کہا کہ تیری غذا کیا ہے، میں لاواؤں؟ تاج الملوک نے عرض کی، آدمیوں کی غذا شکر، گھی، میدہ، گوشت، وغیرہ یہی چیزیں ہیں۔ یہ سنتے ہی دیوانہ دوز اور ایسے قافلے پر پہنچا کہ جس کے لوگ شکر اور گھی اور میدہ اونٹوں پر زادے ہوئے نہیں لیے جاتے تھے وہ لدے لدائے اٹھا کر شہزادے کے آگے لے آیا کہا اپنی خوش لے اور اس میں سے کچھ کھا۔ تاج الملوک نے اونٹوں پر سے وہ سب اتار لیا اور انھیں جنگل میں چھوڑ دیا۔ پھر ہر روز کچی پکی روٹی پکا کر کھانے لگا۔ اسی طرح چند روز گزرے۔ ایک دن شہزادے نے کئی من میدہ لے کر اس میں گھی شکر ملا کر بڑی بڑی پتھر کی چٹانوں پر ڈال کے ہاتھ پاؤں سے خوب روند کر گوندھا۔ پھر ادھر ادھر سے سوکھی لکڑیاں جمع کر کے وغنی روٹی سینک سائے کر تیار کی اور ایک اونٹ کے کباب بھی خوب نمکین بھونے۔ دیونے دیکھ کر پوچھا کہ آج تو نے کیوں تکلیف اٹھائی اور کس واسطے فضولی پر کمر باندھی ہے۔ تاج الملوک نے کہا، یہ سب تمہارے لیے ہے تاکہ تم بھی ایک نوالہ اس میں سے کھا کر آدمیوں کی لذت دریافت کرو۔ دیونے ایک بارگی۔ بکا۔ ب اٹھا کر منہ میں ڈال لیا۔ از بس کہ اس طرح کے کھانے کی اس نے کبھی لذت نہ چکھی تھی، مارے خوشی کے اچھل کر کھاتا تھا شاہاش کہہ کر تعریف کرتا تھا اور کہتا تھا کہ اے آدم زاد! تو نے مجھے ایسی چیز کھلائی کہ میرے باپ دادا نے بھی کبھی نہ کھائی ہوگی۔ بلکہ آج تک کسی دیونے ایسے کھانے کی لذت نہ پائی ہوگی۔ اس روٹی کے نکلنے کا احسان میں اب اتنا مانوں گا اور دل سے تیرا ممنون رہوں گا۔ شہزادے نے جو اس کی رغبت دیکھی تو ہر روز نئی قسم کی روٹی اور کباب تیار کر کے کھلاتا۔ دیونہ بابت خوش ہوتا۔ یہاں تک کہ ایک روز خود بخود کہنے لگا، اے آدم زاد! تو ہر روز اس لذت سے مجھے ایسا فرسند کرتا ہے کہ اگر میرے بدن پر ہر دین کی جگہ ز بان پیدا ہو اور ہر زبان سے شکر تیرے احسان کا ادا کروں تو بھی نہ سوسنے لیکن اب تک ایسا تیرا کوئی کام میرے ہاتھ سے نہیں نکلا۔ اگر کچھ مطلب ہو تو بیان کر۔

[۲]

(۲) اقتباس کے حوالہ سے صحیح لفظ کا انتخاب کیجیے۔

کڑوی	گیلی	ہری	سوکھی
تمکین	بھونے	بنائے	پکائے
لذت	نہ پائی	نہ چھٹی	نہ جالی
دیونے	خوش	غمسہ	مہربان

(۳) جمع لکھیے۔

[۲]

(۱) چٹان (۲) احسان

[۲]

(۳) آدمیوں کی غذا کھانے کے بعد دیو کا عمل کیا تھا اپنی رائے پیش کیجیے۔

(۸)

سوال نمبر (ب): درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۲]

(۱) ذیل کی سرگرمی مکمل کیجیے۔

یہ نوجوان اپنی تراش تراش سے ----- معلوم ہوتا تھا۔

بادامی رنگ کا ----- پسنے ہوئے

سر پر ہنز فلیٹ ----- میزھی رچی ہوئی

ایک خالی ----- اسے دیکھ کر رکی

جنوری کی ایک شام آید خوش پوش نوجوان ڈیوس روڈ سے تیز کر مال روڈ پر پہنچا اور چیپٹرنگ کر اس کا رخ کر کے
 نماں تراشاں پٹری پر چلنے لگا۔ یہ نوجوان اپنی تراش تراش سے خاصا فیشن ایبل معلوم ہوتا تھا۔ لمبی لمبی قلمیں، چمکتے ہوئے
 بال، باریک باریک موٹھیں، گویا سرے کی سلائی سے بنائی گئی ہو۔ بادامی رنگ کا ٹیم اور کوٹ پسنے ہوئے جس کے کاج میں
 شرقی رنگ کے گلاب کا ایک ادھ ٹھلا پھول انکا ہوا، سر پر ہنز فلیٹ ہیٹ ایک خاص انداز سے میزھی رکھی ہوئی، سفید سلک
 کا گلوبند گلے کے گرد لپیٹا ہوا، ایک ہاتھ کوٹ کی بیب میں، دوسرے میں بید کی ایک چھوٹی چھتری پڑے ہوئے جسے کبھی کبھی
 مزے میں آگے گھمانے لگتا تھا۔ یہ ہفتے کی شام تھی۔ بھر پور جاڑے کا زمانہ۔ سرد اور تندہ ہوا کسی تیز دھار کی طرح جسم پر آ کے
 لگتی تھی۔ اس نوجوان پر اس کا کچھ اثر معلوم نہیں ہوتا تھا۔ اور لوگ خود کو ٹیم کرنے کے لیے تیز قدم اٹھا رہے تھے۔ اس
 کی ضرورت نہ تھی جیسے اس نے جاڑے میں اسے ٹہنے میں بہانہ آ رہا ہو۔ اس کی چال ڈھال سے ایسا بانگین پکتا تھا کہ
 تانگے والے دور ہی سے دیکھ کر سر پٹ گھوڑا دوڑاتے ہوئے اس کی طرف لپکتے۔ ٹرود چھتری کے اشارے سے نہیں کر دیتا۔

[۲]

آپ خالی ٹیکسی بھی اسے دیکھ کر رکھی ٹھہرا اس نے نو تھینک یو کہہ کر اسے بھی ٹال دیا۔

ب

الف

(۲) جوڑیاں لگا کر سرسڑی مکمل کیجئے۔

پال	سفید سلک کا
پھول	سر سے کی
گلوبند	چمکتے ہوئے
چھتری	ادھ کھلا
سلانی	

[۲]

(۳) معنی لکھیے۔

(۲) سریش

(۱) سبز

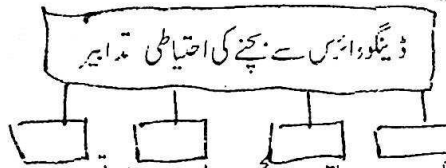
[۲]

(۳) نوجوان کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجئے۔

سوال نمبر (ج): درج ذیل غیر تہرہ رسی اقباس کا بغور مطالعہ کر کے دی ہوئی سرسڑیوں کو ہدایات کے مطابق مکمل کیجئے۔ (۳)

(۱) شکلی و زیب خاکہ مکمل کیجئے۔

[۲]

ڈیٹلو وائرس تین عوامل کی وجہ سے پھیلتا ہے۔ پھر، پانی اور ماحولیاتی درجہ حرارت۔ ماحولیاتی درجہ حرارت پر کنٹرول کرنا ہمارے بس کی بات نہیں ہے لیکن مچھر اور پانی پر ہم قابو پاتے ہیں۔ چونکہ مادہ مچھر گھر کے اندر اور باہر پھیرے ہوئے صاف پانی میں اٹھ سے دیتی ہے لہذا اپنے گھروں اور اطراف کی ان جگہوں پر خاص دھیان دیں جہاں پانی جمع ہے۔ وہ تمام اشیاء ہٹادیں جن سے پانی ٹھرنے یا جمع ہونے کا اندیشہ ہو۔ گھربالکنی یا باغوں میں پودوں کی کنڈیوں کو لبریز نہ کریں۔ ضرورت کے مطابق ہی پودوں کو پانی دیں۔ گندے پانی کی نالیوں کو وقفہ وقفہ صاف کریں۔ گلدان کے پانی کو روزانہ بدلیں۔ بس آستین کی شرٹ پہنیں۔ پاؤں میں موزے اور لمبی پینٹ کو ترجیح دیں۔ رات میں سوتے وقت نیت (چالی) کا استعمال کریں۔ خوشبودار صابن یا اسپرے کا استعمال کم کریں۔ گھروں کے دروازے اور کھڑکیوں میں اسکرین یا نیت لگائیں۔ مضافاتی علاقوں کی کچی نالیوں میں ٹھہرے ہوئے پانی کی نکاسی کریں۔ پائپ سے رستے ہوئے پانی کا نظم کریں۔ پانی جمع یا رکنے والے بیتوں کو ڈھاک کر رکھیں۔ گلدان، بیکار تار، ٹن کے ڈبے، کٹر، عارضی نوازہ کو لڑکی، ٹنگی، پندوں اور جانوروں کو پانی پلانے کے برتن، بند کنویں، واٹر نیٹ وغیرہ میں پانی جمع ہونے نہ دیں۔ دائرہ فلٹر کی جانچ کریں۔ خالی بوتلوں میں پانی جمع کر کے نہ رکھیں۔ پانی

میں اگر آپ کو چمچھر کے لاروے دکھائی دیں تو تھوڑی مقدار میں کیروسین ڈال دیں۔ حالانکہ پورے ملک میں صفائی مہم زور و شور سے جاری ہے۔ اب ہماری ذمہ داری ہے کہ ہم اپنے گھر اور اطراف کے ماحول کو صاف رکھیں۔

[۲]

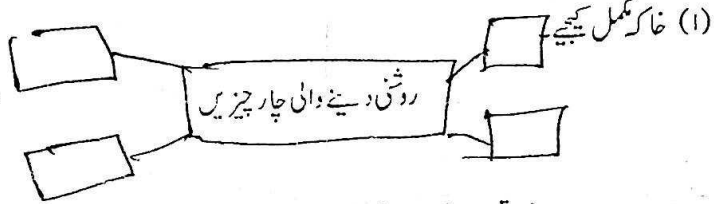
(۲) ماحول کو صاف ستھرا رکھنا ہماری ذمہ داری ہے۔ اپنے خیالات تحریر کیجیے۔

حصہ : ۲ - نظم، غزل اور قطعہ

(۲)

سوال نمبر ۲۔ (الف) درج ذیل نظم کا بغور مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۲]

یارب ، خالق ماہ و ماہی تو ہے
بخشدہ سج و تحت شاہی تو ہے
بے منت و بے سوال و بے استحقاق
دیتا ہے جس کو یا الہی ، تو ہے

پہرے والے کو دھن ، شمع کو او تیری ہے
عالم میں ہر اک کو تے دو تیری ہے
مصباح و نجوم و آفتاب و مہتاب
جس نور کو دیکھتا ہوں ، ضو تیری ہے

قطرے کو گہر کی آبرو دیتا ہے
قد سر کو ، گل کو رنگ و بو دیتا ہے
بیکار شخص سے ، اضع بے سود
عزت و ہی عزت سے جو تو دیتا ہے

(۲) درج ذیل دیئے گئے الفاظ کے معانی لکھیے۔

[۲]

۱۔ خلاق ----- ۲۔ ضو -----

[۲]

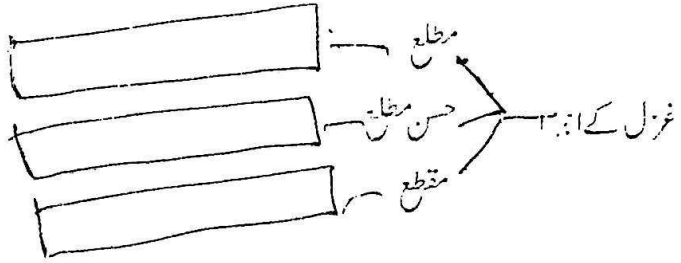
(۳) ربانی کی روشنی میں اللہ کی صفات کو واضح کیجیے۔

(۶)

سوال نمبر ۲۔ (ب) درج ذیل غزلیں کا بغور مطالعہ کر کے سرگہز میاں مکمل کیجیے۔

(۱) غزل کے موزوں اشعار کی مدد سے خاکہ مکمل کیجیے۔

[۲]

نہیں عشق سے زرد ، زردار میں ہوں
اگر ہے وہ یوسف ، خریدار میں ہوں
وہ بے زار مجھ سے ہوا ، زار میں ہوں
وہ بے خوار غیروں میں ہے ، خوار میں ہوں
تمنا ہے ، ساقی کبھی بزم سے میں
وہ سرشار ہو اور ہشیار میں ہوں
وہ کرتا ہے باتیں ، میں کرتا ہوں آہیں
گہر بار وہ ہے ، شرر بار میں ہوں
وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
اگر وہ ہے بلبل تو منتقار میں ہوں
دنگوں سے ہر آن وضع محبت
کبھی غیر میں ہوں ، کبھی یار میں ہوں
کہا حضرت درد نے خوب ناخ
یہ زلف بتاں کا زلفار میں ہوں

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معنی لکھیے۔

(۱) تمنا (۲) زلف

(۳) شعر کی تشریح کیجیے۔

[۲]

[۲]

وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
اگر وہ ہے بلبل تو مقار میں ہوں

حصہ : ۳ - قواعد

(۸)

سوال نمبر ۳۔ درج ذیل سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۶]

(الف) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجیے۔ (کوئی دو)
(۱) دو ہتھ مارنا (۲) دل دہی کرنا (۳) قطع تعلق کرنا

(ب) درج ذیل جملوں میں مضر بہ، مرتب اور خلوط کی شناخت کیجیے۔ (کوئی دو) [۲]

(۱) دونوں آیت ایسی وادی میں پہنچے جو ہر طرف سے پہاڑوں میں گھری ہوئی تھی۔

(۲) زمر دیہاں کی تمام بچوں پر چیزیں اسے دکھاتی پھرتی تھی۔

(۳) اب اندر آرام سے بیٹھ کر دیکھو کہ خندہ او نہ جل و غلائے تمہارے لیے کیسی کیسی لذتیں فراہم کی ہیں۔

[۲] (ج) درج ذیل اشعار میں استعمال کی گئی صفت یا تجانس کے نام لکھیے۔

[کوئی ایک]

(۱) بیوٹی ہے آرتھی جو گونگ ترے مکھ کے قصور میں

بہبھوتی مو پہ کیا دم مارتی ہے خاکساری کا

(۲) وہ بے زار مجھ سے ہے ہوا، زار تیر ہوں

وہ دے خوار غیروں میں ہے، خوار میں ہوں

(د) درج ذیل شعر کی قطع کیجیے اور بحر کا نام لکھیے۔

عرب جس کا پیر چاہے یہ کچھ وہ کیا تھا
جہاں سے الگ کر۔ تیرہ نہا تھا

حصہ : ۴۔ تحریری مہارت

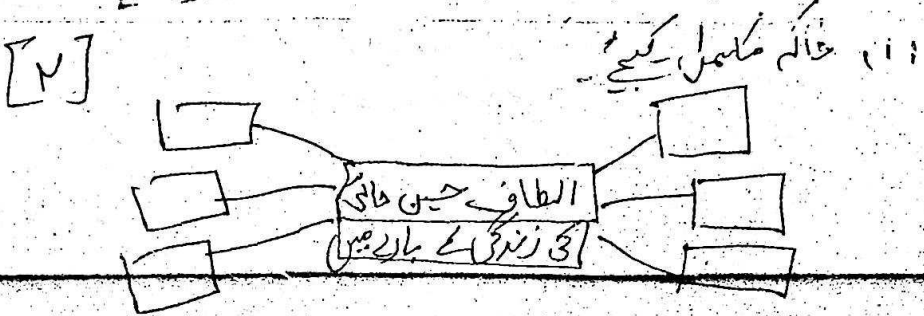
(۵) سوال نمبر ۴۔ (الف) نظامت کے لیے مطالعہ اور مشق ضروری ہے۔ اپنی ذاتی رائے لکھیے۔

(۵) (ب) درج ذیل اقتباس کی پروف رائٹنگ کیجیے۔

اونورانی چہرہ والے یلکین کی اکلوتی خوب صورت بیٹی امید بخشاہتی روشنی ہے تیرے ہی سات۔ ہے۔ تو ہی ہماری مسیت
کے وقتوں میں ہم کو تسلی دیتی ہے۔ تو ہی ہمارے غاڑے وقتوں میں ہماری مدد کرتی ہے۔ تیری ہی بدولت نہایت دور دراز
خوشیاں ہم کو نہایت ہی پاس نظر آتی ہیں۔ تیرے ہی سہارے زندگی کی مشکل مشکل گھانٹیاں ہم تے کر۔ تے ہیں۔

ہدایات :- (۱) سرگرمی کے مطابق ان کے جواب مکمل جملے میں لکھنا لازمی ہے۔
(۲) خوشخطی اور صفائی کا خیال رکھیں۔

سوال نمبر (الف) :- (۱) درج ذیل تدریسی اقتباس کا بغور مطالعہ کر کے دی گئی سرگرمیاں مکمل کیجیے۔ [۰۸]

میری ولادت کے بعد میری والدہ کا رخ بنگلہ دہلی گیا تھا۔ میرے والد نے سن کیولت میں انتقال کیا جبکہ میں نو برس کا تھا۔ اس لیے میں نے ہوش سنبھال کر اپنا سرپرست بھائی بہنوں کے سوا کسی کو نہیں پایا۔ انھوں نے اول مجھ کو قرآن حفظ کرایا۔ اگرچہ تعلیم کا شوق خود بخود میرے دل میں جذبہ سے زیادہ تھا مگر باقاعدہ اور مسلسل تعلیم کا کسی موقع نہیں ملا۔ ایک بزرگ سید جعفر علی مرحوم ممنون دہلوی کے بیٹے اور نیز آباد بھی تھے، ان سے دو چار فارسی کی ابتدائی کتابیں پڑھیں اور ان کی صحبت میں فارسی لٹریچر سے ایک نوع کی مناسبت پیدا ہو گئی۔ پھر عربی کا شوق ہوا۔ انھی دنوں میں مولوی حاجی ابراہیم حسین انصاری مرحوم، گھنٹو سے امامت کی سند لے کر آئے تھے، ان سے صرف و نحو پڑھی۔ پھر چند روز بعد بھائی اور بہن نے جن کو میں بہ منزلہ والدین سمجھتا تھا، بتائیں پر مجبور کیا۔ اس وقت آٹھ تیرہ برس کی تھی اور زیادہ تر بھائی کی دیکری پر سارے گھر کا گزارہ تھا کہ یہ جو میرے کندھے پر رکھا گیا۔ اب یہ ظاہر تعلیم کے دروازے۔ ان طرف سے سہرا ہوئے۔ سب کی یہ خواہش تھی کہ میں نوکری تلاش کروں مگر تعلیم کا شوق غالب تھا اور بیوی کا سیکہ آسودہ حال۔ میں گھر والوں سے روپوش ہو کر دینی چلا گیا اور قریب ڈیڑھ برسوں رہ کر صرف و نحو اور کچھ ابتدائی کتابیں منطوق کی مولوی نواز علی مرحوم سے پڑھیں۔ اگرچہ اس وقت قدم دلی کالج خوب رونق پر تھا مگر جس سوسائٹی میں میں نے نشوونما پائی تھی وہاں تعلیم کو صرف عربی اور فارسی زبان پر منحصر سمجھا جاتا تھا۔ دلی کالج کرسٹین ہڈرت میں مجھ کو شب و روز رہنا پڑا، وہاں کے بزرگوں اور طلبہ، کالج کے تعلیم یافتہ لوگوں کو گفتگو جامل سمجھتے تھے۔ غرض کبھی بھول کر بھی انگریزی تعلیم کا خیال دل میں نہ گزرتا تھا۔ ڈیڑھ برس دلی میں رہنا ہوا۔ اس وقت میں کالج کو جان کر آئے۔ کچھ ٹانگ ٹھیک اور نہ ان لوگوں سے کبھی ملتے کا اتفاق ہوا، اس وقت کالج میں تعلیم پاتے تھے جیسے مولوی ذکا اللہ، مولوی نذیر احمد، مولوی محمد حسین آزاد وغیرہ۔

[۳]

(۲) اس وقت کے کتب خانے کا نام لکھیے۔
(۱) خواجہ بخش کی کتاب

(۳) الطاف حسین حالی کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجیے۔

[صفحہ]

(۱) ذیل کی سرگرمی مکمل کیجیے۔

- چہروں پر جراحی کے..... جزو حائے۔
- اسے..... میز پر لٹا دیا گیا۔
- اب اس نے..... اتارے جا رہے تھے۔
- حادثے سے اس کی..... ٹوٹ چکی تھیں۔

آپریشن روم میں اسسٹنٹ سرجن اور نرسیں چہروں پر جراحی کے نقاب جزو حائے جنھوں نے ان کی آنکھوں سے نیچے کے سارے حصے کو چھپا رکھا تھا اس کی دیکھ بھال میں مصروف تھے۔ اسے سنگ مرمر کی میز پر لٹا دیا گیا اس نے سر میں جو تیز خوشبودار تیل ڈال رکھا تھا۔ اس کی کچھ مہک ابھی تک باقی تھی۔ پٹیاں ابھی تک جمی ہوئی تھیں۔ حادثے سے اس کی دونوں ٹانگیں تو ٹوٹ چکی تھیں مگر سر کی ٹانگ نہیں بگڑنے پائی تھی۔ اب اس کے کپڑے اتارے جا رہے تھے۔ سب سے پہلے سفید سلک گلوبند اس کے سے اتارا گیا۔ اب تک نرس شہناز اور نرس گل نے بیک وقت ایک دوسرے کی طرف دیکھا۔ اس سے زیادہ اور وہ کبھی کیا سکتی تھیں۔ چہرے جو دلی کیفیات کا آئینہ ہوتے ہیں۔ جراحی کے نقاب تلے چھپے ہوئے تھے اور زبانیں بند۔

(۲) جوڑیاں لگا کر سرگرمی مکمل کیجیے۔

جی ہوئی	زبانیں
تیل	دلی کیفیات کا
بند	پٹیاں
آئینہ	خوشبودار

(۳) معنی لکھیے۔

- (۱) سنگ مرمر
- (۲) مصروف
- (۳) تو جہاں کے بارے میں اپنی ذاتی رائے پیش کیجیے۔

[۱۰]

(۱) سرگزنی مکمل کیجیے۔ [غیر درسی اقتباس] فرہنگ آصفیہ

اشاعت کی پہلی مختصر صورت _____ کے نام سے شائع ہوئی۔

۱۸۶۸ء میں لغت پر کام کا آغاز کرنے والے _____

۱۸۷۸ء میں جس نام سے شائع ہوئی _____

بطور رسالہ اہانہ قسط کے جس نام سے شائع ہوئی _____

اس دور کی اہم ترین اور اردو کی چند بہترین لغات میں سے ایک فرہنگ آصفیہ پر کام کا آغاز سید دہلوی نے ۱۸۶۸ء میں کر دیا تھا۔ اس کی اشاعت پہلے مختصر صورت میں معطلیات اردو کے نام سے ہوئی۔ اس کے بعد یہ ۱۸۷۸ء میں ارمغانِ دہلی کے نام سے چھپی۔ پھر انھوں نے اس کی تکمیل تدوین کا کام شروع کیا اور ہندوستانی اردو لغات کے نام سے اسے نومبر ۱۸۸۲ء میں بطور رسالہ ماہانہ تظوار چھاپنا شروع کیا۔ ۱۸۹۲ء میں اس کی تدوین کا کام مکمل ہوا۔ گویا اس کی تکمیل میں تیس سال لگے۔ نظامِ دکن نے مولف سید احمد دہلوی کو اس لغت کے لیے انعام بھی دیا۔ نظام کے خطاب اور تخلص آصف کی مناسبت سے اس کا نام فرہنگ آصفیہ رکھا گیا۔ قسط وار چھپے ہوئے لغت کے رسالوں کو جلد اول اور جلد دوم پر تقسیم کر دیا گیا تھا۔ تیسری جلد رسالوں کی بجائے باقاعدہ بڑی قطع پر لغت کی صورت میں ۱۸۹۸ء میں چھاپی گئی۔ چوتھی جلد ۱۹۰۱ء میں شائع ہوئی۔ اس عرصے میں جلال لکھنوی کی دو لغات، گنجینہ زبانِ اردو اور سرمایہ زبانِ اردو چرنجی لال کا مخزنِ محاورات مرزا محمد رفیق عرف مچھویک ستم ظریف کی بہار ہند، غلام سرور لاہوری کی جامع لغات اور بعض دوسری اردو اردو لغات چھپ چکی تھیں مگر کئی بات یہ ہے کہ یہ سب لکھنے پر بھی فرہنگ آصفیہ کو نہیں پہنچ سکتیں۔ امیرینائی کی امیر لغات کی پہلی جلد ۱۸۹۳ء میں چھپ چکی تھی اور سید احمد دہلوی نے امیر پر سرتے کا الزام بھی لگایا جو سراسر غلط تھا۔ امیر مکمل لغت لکھنا چاہتے تھے لیکن ان کی بیماری اور پھر وفات کے سبب یہ کام نامکمل رہ گیا۔ ان کی بقید زیر تالیف جلدوں میں سے صرف تیسری جلد کا مسودہ دستیاب ہو سکا اور یہ ۲۰۱۰ء میں شائع ہوا۔

(۲) نام لکھ کر خاکہ مکمل کیجیے۔

[۰۲]

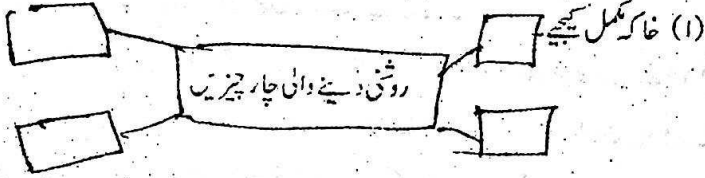
مصنف	لغت کا نام
(۱) جلال لکھنوی	_____
(۲) چرنجی لال	_____
(۳) مچھویک ستم ظریف	_____
(۴) غلام سرور لاہوری	_____

04

(۶)

[۲]

سوال نمبر ۲۔ (الف) درج ذیل نظم کا بغور مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

یارب ، خلاق ماہ و ماہی تو ہے
بخشدہ سراج و تحت شاہی تو ہے
بے منت و بے سوال و بے استحقاق
دیتا ہے جو سب کو یا الہی ، تو ہے

یہ دانت کوڑھیں ، آج کوہ تیری ہے
عالم میں ہر اک کو تک و دو تیری ہے
مصباح و نجوم و آفتاب و مہتاب
جس نور کو دیکھتا ہوں ، ضو تیری ہے

قطرے کو گہر کی آبرو دیتا ہے
قدس رکو ، گل کو رنگ و بو دیتا ہے
بیکار شخص سے ، تصنع بے سود
عزت و ہی عزت سے جو تو دیتا ہے

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معانی لکھیے۔

۱۔ خلاق ----- ۲۔ ضو -----

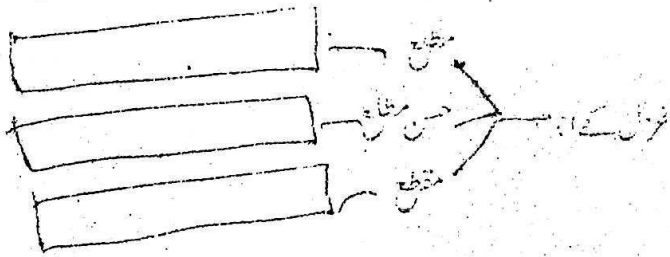
(۳) ربانی کی روشنی میں اللہ کی صفات کو واضح کیجیے۔

(۶)

نوال نمبر ۲۔ (ب) درج ذیل غزل کا بنیاد پر مطالعہ کر کے سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

(۱) غزل کے سوزوں اشعار کی مدد سے خاکہ مکمل کیجیے۔

[۲]

نہیں عشق سے زرد ، زرد لڑ میں ہوں
 آہ سے وہ یوسف ، فریدار میں ہوں
 وہ بے زار مجھ سے ہوا ، زار میں ہوں
 وہ سے خواہشیں وہ میں سے ، خواہش میں ہوں
 قسمت ، سہا کی کبھی بزم سے میں
 وہ سرشار ہو اور ہشیار میں ہوں
 وہ کرتا ہے باتیں ، میں کرتا ہوں آپ
 گہر بار وہ ہے ، شر بار میں ہوں
 وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں
 اگر وہ ہے نہیں تو منقار میں ہوں
 ڈرگوں سے ہر آن وضع محبت
 کبھی غیر میں ہوں ، کبھی یاد میں ہوں
 کیا حسرت وہ نے خوب تاج
 یہ زلف تاج کا لہریں ہوں

(۲) درج ذیل دیے گئے الفاظ کے معنی لکھیے۔

(۱) تمنا [ ] زلف (۲) [ ]

(۳) شعر کی تشریح کیجیے۔

[۲]

[۲]

وہی بولتا ہے جو میں بولتا ہوں

اگر وہ ہے لیلیٰ تو منقار میں ہوں

حصہ : ۳۔ قواعد

(۸)

سوال نمبر ۳۔ درج ذیل سرگرمیاں مکمل کیجیے۔

[۶]

(الف) درج ذیل محاوروں کو جملوں میں استعمال کیجیے۔ (کوئی دو)

(۱) دو بہتر مارنا (۲) دل دہی کرنا (۳) قطع تعلق کرنا

(ب) درج ذیل جملوں میں مفرد، مرتب اور مخلوط کی شناخت کیجیے۔ (کوئی دو) [۲]

(۱) دونوں ایک ایسی وادی میں پہنچے جو ہر طرف سے پہاڑیوں میں گھری ہوئی تھی۔

(۲) زمر دیرپاں کی تمام محبوبہ چیزیں اسے دکھاتی پھرتی تھی۔

(۳) اب اندر آرام سے بیٹھ کر دیکھو کہ خداوند جل و علا نے تمہارے لیے کیسی کیسی لذتیں فراہم کی ہیں۔

(ج) درج ذیل اشعار میں استعمال کی گئی صفت یا تخنیدیں کے نام لکھیے۔ [۲]

(۱) جوئی ہے آرمی جو گنج ترے مکھ کے تصور میں

جھوٹی مو پے کیا دم مارتی ہے خاکساری کا

(۲) وہ بے زار مجھ سے ہے ہوا، زار میرے ہوں

وہ ہے خوار غیروں میں ہے، خوار میں ہوں

(د) درج ذیل شعر کی تطبیق کیجیے اور بحر کا نام لکھیے۔

عرب جس کا پیر چاہے یہ کچھ، وہ کیا تھا
جہاں سے الگ اک بتا یہ نہ تھا

حصہ : ۳۔ تحریری مہارت

(۵)

سوال نمبر ۴۔ (الف) نظامت کے لیے مطالعہ اور مشق ضروری ہے۔ اپنی ذاتی رائے لکھیے۔

(۵)

(ب) درج ذیل اقتباس کی پروف ریڈنگ کیجیے۔

اونورانی چہرہ والے لیکین کی اکلوتی خوب صورت بیٹی امید خدائی روشنی ہے تیرے ہی سات ہے۔ تو ہی ہماری مسیت

کے وقتوں میں ہم کو تسلی دیتی ہے۔ تو ہی ہمارے عاڑے وقتوں میں ہماری مدد کرتی ہے۔ تیری ہی بدولت نہایت دور دراز

خوشیاں ہم کو نہایت ہی پاس نہر آتی ہیں۔ تیرے ہی سہارے زندگی کی مشکل مشکل گھانیاں ہم تے کرتے ہیں۔